

KOOPERATİFÇİLİK

Sayı - Number : 64
NİSAN - MAYIS - HAZİRAN

1 9 8 4

April - May - June

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

THE TURKISH CO-OPERATIVE ASSOCIATION was founded at İstanbul University in the year 1931, under the name of the Turkish Co-operative Society (Türk Kooperatifçilik Cemiyeti).

Its headquarters was moved to Ankara in late 1933, and at the beginning of 1934 amended its Statutes in conformance with the conditions prevailing at that date.

The Society changed its name into the «Turkish Co-operative Association» in 1948, and modified its Statutes in conformance with the Law No. 3512. or Associations.

The General Assembly of the Association convened on 30 th May, 1964 and resolved that in the light of its 33 years of experience and in accordance with the requirements of the planned economy era, the Statutes of the Association should be re-written. The new Statutes drawn up accordingly were reviewed and adopted by the General Assembly at its meeting on 27th June, 1965.

The Government declared it as an association serving public interest in 1946. The subject with which the Association is concerned, is theoretical and practical co-operative work. Its object is to propagate co-operative ideas in theoretical and practical fields, to promote the co-operative spirit and ideas, and to support activities in this direction.

In order to achieve the objectives outlined in its Statutes, the Association engages in the following activities :

a. Conduct or cause to be conducted research on the subject of co-operative movement, commission its members or other scholars, experts and authors to write articles and books and prepare summaries of articles and books on subjects pertaining to co-operative movement and publish them.

b. Prepare or cause to be prepared standard states for the various types of co-operatives.

c. Make contacts nationally or internationally among all types of public and private agencies, organizations, associations and persons on the subjects related to co-operative movement, legislation and applications, and express its opinion on these subject either directly or on request.

d. Convene academic meetings and arrange co-operative weeks, festivals and general co-operative conventions.

e. Conduct lectures, courses, seminars and general knowledge competitions in different parts of the country on the subject of co-operatives.

f. Join as member those international organization and associations whose objects are similar to its own.

g. Set up a library in the headquarters of the Association, closely connected with the co-operative movement concept, legislation and application and composed of books, periodicals and brochures in Turkish and foreign languages.

h. Participate in the conversions of international co-operative organizations, attend conferences to be arranged by such organizations and make the Turkish co-operative movement commonly known.

i. Make endeavours to ensure that the concept and application of the co-operative movement is widely diffused, that it develops and takes root, that it is included in the curricula of vocational schools, that chairs on the co-operative movement are instituted in the universities, academies, schools and that institutes specializing in the co-operative movement are founded.

k. Support and sustain the activities and enterprises of existing co-operatives act as guide to them in every respect, and at the request of the member co-operatives in solving their management problems.

KOOPERATİFÇİLİK

ÜÇ AYLIK KOOPERATİF İNCELEMELER DERGİSİ

SAYI : 64

NİSAN - MAYIS - HAZİRAN

Türk Kooperatifçilik Kurumu Tarafından
Üç Ayda Bir Yayınlanır.

Fiyatı : 175 TL.

Yıllık abone : 700 TL.

Yurtdışı : 1400 TL.

Yazışma Adresi : Türk Kooperatifçilik Kurumu
Mithatpaşa Caddesi 38/A Yenışehir - ANKARA
Tel : 31 61 25 - 31 61 26

Türk Kooperatifçilik Kurumu adına sahibi
Nurettin HAZAR

Yazı İşleri Müdürü

Doç. Dr. Rasih DEMİRCİ

Yayın Komitesi

Başkan : **Kâzım SEÇER**

Raportör : **İrfan Ünver NASRATTINOĞLU**

Üye : **Doç. Dr. Rasih DEMİRCİ**

Üye : **Bülent AKBAŞ**

Üye : **Alâaddin KORKMAZ**

Yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. *

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Başyazı : Kurumumuzun Yeni Yayın Organı : «Cooperation In Turkey» / Nurettin HAZAR	3 - 5
Tarımsal Pazarlama Kooperatiflerinde Ürün Alımları ve Ürün Bedellerinin Ödeme Şekilleri / Doç. Dr. İ. Hakkı İNAN	9 - 30
Kalkınmakta Olan Ülkelerdeki Kooperatiflerin Hukukî Meseleleri / Hans - H. Münker 'den Tercüme Eden : Kadir ARICI	31 - 43
Yeniden Değerlendirme / Doç. Dr. Taner KIRAL	44 - 57

CO-OPERATION

A QUARTERLY PUBLICATION ON COOPERATIVE WORK

Number : 64

April, May, June

Quarterly Published by the Turkish Co-operative Association
Correspondance Address :

Türk Kooperatifçilik Kurumu
Mithatpaşa Caddesi 38/A Yenışehir — ANKARA

Tel : 31 61 25 - 31 61 26

Proprietor on behalf of the Turkish Co-operative Association

Personsible Editor
Nurettin HAZAR

(The opinions expressed in the articles belong to the authors)

CONTENTS

	Page
Editorial : The New Publication of The Association : «Cooperation in Turkey» / Nurettin HAZAR	6 - 8
Production Purchasing and Payment for the Products by the Agricultural Marketing Cooperatives / Doç. Dr. İ. Hakkı İNAN	9 - 30
Legal Problems of Cooperatives in Developing Countries / Translated from, Hans - H. Müncker by Kadir ARICI	31 - 43
Re - Evaluatin / Doç. Dr. Taner KIRAL	44 - 57

EFEM Matbaacılık ANKARA — 1984

Tel : 29 52 76

B A Ş Y A Z I

Kurumumuzun Yeni Yayın Organı «Cooperation In Turkey»

Nurettin HAZAR

«Kooperatifçilik» dergisi Türk Kooperatifçilik Kurumunun ilk yayın organıdır. Derginin ilk sayısının basımının üzerinden önümüzdeki Kasım ayında 53 yıl geçmiş olacaktır. Ne yazık ki «Kooperatifçilik» bu süre içinde düzenli ve devamlı çıkmamış, 1931 - 1941 yılları arasında ancak 10 nüsha neşredilmiştir. Derginin üç ayda bir muntazaman neşrine ancak 1970 Aralık ayında başlanabilmiştir. Bilindiği gibi bugün ilmî yazılar, araştırma ve inceleme sonuçları «Kooperatifçilik» te yayımlanıyor.

Kurumumuzun ikinci yayın organı olan aylık «Karıncı» dergimiz 1934 Haziranından beri hemen hiç aksamadan okuyucularına ulaşmaktadır. Daha çok her sınıf kooperatifçiye hitap eden bir «halk dergisi» karakterini taşıyan «Karıncı»nın 50. Yıldönümünü önümüzdeki Haziran içinde kutlamağa hazırlanıyoruz. Bu vesileyle bu dergimizin 570. nüshasını «Karıncı'nın 50. Yıl Özel Sayısı» olarak neşredeceğiz.

Şimdi, yayın hayatımızın yarım asrını tamamladığı bu sırada Türk Kooperatifçilik Kurumu, okuyucularının karşısına üçüncü bir periyodik yayın organı ile daha çıkmaktadır. Türk Kooperatifçilik Hareketini dış âleme tanıtmaya gayesini güden bu dergimiz, yabancı dilde olacaktır. «Cooperation in Turkey» (Genossenschaftswesen In Der Türkei = Cooperation en Turquie) adını taşıyacak olan derginin yazıları, esas itibarıyla İngilizce olacak, fakat Almanca, Fransızca ve Arapça yazılara da yer verilecektir. Altı aylık olacak olan «Cooperation in Turkey» her yılın Nisan ve Eylül aylarında çıkacaktır. Bu dergide; ilmî görüşler, Türk Kooperatifçilik Hayatına dair araştırma ve incelemelerin sonuçları, olayların haber ve yorumları bulunacaktır.

Yabancı dilde bir yayın organına neden lüzum görülmüş-
tür, bu teşebbüsten ne gibi faydalar beklenmektedir? Bu so-
runun cevabını kısaca şöyle vermek mümkündür :

1) Cumhuriyetten sonra büyük hamle yapan Türk Koo-
peratifçiliği bugün kendisini iktisadi ve sosyal hayatımızda
kabul ettirmiştir. Fikrî alanda yüzlerce kitap neşredilmiş, bir
çok peryodik yayınlar gelip geçmiş, her türden kooperatiflerin
sayısı 40 bini aşmış, ortak miktarları, tahsil edilmiş sermaye-
leri ve iş hacimleri de ona göre çoğalmıştır. Artık günümüzde,
kamu ve özel sektör yanında Türkiye’de, Dr. G. Fauquet’in var-
lığını savunduğu, (x) bir de «Kooperatif Sektör» den bahsedil-
mektedir.

İşte böylesine ileri Batı ülkeleri ile by ölçüşür hale gelmiş
bulunan kooperatifçiliğimizi dış dünyaya tanıtmak yeni yayın-
dan beklediğimiz ilk hizmet olacaktır.

2) **Gazi Mustafa Kemal’in** 29 Ekim 1933 de hedef gös-
terdiği «muasır medeniyet seviyesi»ne ulaşmada epeyce me-
safe alındığına şüphe yoktur. Bu mesafenin içinde kooperatif-
lerin yeri inkâr edilemez. Öte yandan, kooperatifleşme olayının
başlıbaşına bir medeniyet eseri olduğunu ve bunun toplumlara
rın medeniyet seviyelerinin ölçülmesinde bir miyar sayıldığını
bilenlerdeniz.

Yeni dergimiz, Türk Kooperatifçiliğini anlatmakla, aynı
zamanda Türk Milletinin medeniyet seviyesi hakkında da dosta-
düşmana gerekli bilgiyi ve yerine göre cevabı vermiş olacaktır.

3) 60 ıncı yılını geçen Ekim’de kutladığımız Cumhuriyet
Türkiyesinin iktisat, sanat, kültür, eğitim alanında eriştiği
noktayı belirtmek ve Türkiye’nin büyüklüğünü göstermek için
de «Cooperation in Turkey’in iyi bir araç olabileceğini düşün-
yoruz.

(*) Dr. G. Fanquet (Türkçesi : Dr. Arif Hikmet Özümerzifon), «Koo-
peratifçilik Sektörü», İsmail Akgün Matbaası, İstanbul - 1948.

KURUMUMUZUN YENİ YAYIN ORGANI :
«COOPERATION IN TURKEY»

4) **Atatürk**'ün «Yurtta Sulh, Cihanda Sulh» şiarını kooperatifçiliğe uygularsak, Milletlerarası Kooperatifçilik İlkelelerinden «İşbirliği İlkesi» nden bu yolda faydalanmanın pekâla mümkün olduğunu görüyoruz. Çünkü bu ilkenin gereği olarak, çeşitli memleketlere mensup kooperatifler arasında kurulacak

sıcak bağlar ve yakın münasebetler milletlerarası dostluğa ve barışa hizmet edecektir. **Atatürk**'ün eseri olan Türk Kooperatifçilik Kurumunun yeni dergisi, O'nun öğüdünün gerçekleştirilmesinde üzerine düşen rolü yerine getirmek amacındadır.

5) Kooperatifçilik alanında Türkiye'nin kazandığı nazari ve tatbiki tecrübelerden, gelişmekte olan ülkeleri de yararlandırmak da Türklüğün yardımsever, insancıl ve iyiliksever karakterine ve dolayısıyla kooperatifçilik ruhuna pek uygun düşecektir. Üstelik o memleketlere Batıdan çok Türk Kooperatifçiliğinin örnek olabileceğini kabul etmek doğru olur.

6) Dünya Kooperatifçilik Basınına Türk Kooperatifçiliğinden bahsetmek fırsatı verilmiş olacaktır.

7) Yazarlarımızın yabancı dilde yazıp söylemek alışkanlıklarının artmasına yardımcı olunmuş bulunulacaktır.

8) «Cooperation in Turkey» den beklenen bir hizmet de, 16 Aralık 1983 tarihinde resmen teşekkül etmiş bulunan «**Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı**» nın tanıtılmasına yardımcı olmasıdır.

Yeni dergimizin hayırlı ve uzun ömürlü olmasını diliyoruz.

Kooperatifçi selâmlarımızla...

The New Publication Organ Of Our Association : «Cooperation in Turkey»

Nurettin HAZAR

The review «Kooperatifçilik» is the first publication organ of the Turkish Cooperative Association, and will attain its 53rd birthday in next November. During this time, the «Kooperatifçilik» was not published in a regular and punctual manner, and only ten issues came out in the period from 1931 to 1941. It is only in November 1970 that the regular quarterly publication of this review could be started. The scientific contributions, studies and research reports are now published in the «Kooperatifçilik».

The second organ of our Association, the review «Karıncı», has reached its readers without interruption since June 1934. We are preparing to celebrate the Karıncı's fiftieth anniversary this June. The 570th issue, to be published in June 1974, will constitute the anniversary publication.

At this time when its publication life nears half a century, the Turkish Cooperative Association offers a third periodical, which will be published in foreign language. This new publication, to bear the title of «Cooperation in Turkey - Genossenschaftswesen in der Türkei - Coopération en Turquie», will be essentially in English, though articles in German, French and Arabic will also appear in its pages. This biannual review will be on the market in April and September to present scientific contributions, results of research work on the Turkish cooperativism and news plus analyses of current events.

As for the reasons for the publication of a periodical in foreign language and the benefits expected from such an initiative, the following may be said :

- 1) The Turkish cooperative movement which has made a great élan after the proclamation of the Republic, has now imposed itself in the country's economic and

THE NEW PUBLICATION ORGAN OF OUR ASSOCIATION :
«COOPERATION IN TURKEY»

social life. Hundreds of books have been published in this field, untold numbers of periodicals have come and gone, the number of cooperative societies has already exceeded forty thousand, their membership and paid capitals as well as their turnovers have consequently skyrocketed. Together with the public and private sectors in Turkey today, the so-called «cooperative sector» with the words of Dr. G. Fauquet is one to be contended with.

Consequently, to make the Western World acquainted with the Turkish movement which has attained proportions comparable to the international cooperative brotherhood will be the first service expected from this new publication.

- 2) There is no doubt that considerable distance has been covered on the road toward «the contemporary civilisation level», shown as the national target by Gazi Mustafa Kemal on 29th October 1933. No one can deny the place of the cooperatives in these efforts. Likewise, we are fully cognizant of the fact that the cooperation itself is a product of civilisation and that the cooperation ratio is a yardstick of the degree of civilisation of a given society.

Thus, this new periodical will be a mirror of the Turkish civilisation while depicting the cooperative movement in this country.

- 3) We feel that the «Cooperation in Turkey» will be a good vehicle to show the economic, artistic, cultural and educational achievements of the Republican Turkey at its sixtieth anniversary and to expose the grandeur of this country.
- 4) When we apply the logo which may be translated as «Peace at home, peace in world over» of Atatürk to the cooperation, we can say with certainty that the principle of collaboration may well benefit from this approach since the ties and relations to be estab.

lished among the cooperatives of different countries will serve the international friendship and peace. The new periodical of the Turkish Cooperative Association founded under the guidance of Atatürk aims at fulfilling its duties to contribute to the attainment of this objective.

- 5) To permit the developing countries to benefit from the theoretical and practical experience gained by Turkey in the field of cooperation will be in line with the humanitarian and philanthropic character of the Turks and consequently with the cooperation spirit. In that connection, it is appropriate to say that the Turkish cooperation rather than the Western one is more suitable for the developing countries.
- 6) This periodical will lead to information in the Western press to appear more often on the Turkish cooperative movement.
- 7) The ability of Turkish authors to express themselves in a foreign language will be greatly developed.
- 8) Another service to be performed by this review will be to become instrumental in making better known the «Turkish Cooperative Education Foundation which has officially come into existence on 16 December 1983.

We sincerely hope success and longevity to this new publication.

With our best cooperative greetings...

Tarımsal Pazarlama Kooperatiflerinde Ürün Alımları ve Ürün Bedellerini Ödeme Şekilleri

Doç. Dr. İ. Hakkı İNAN *

1. GİRİŞ

Tarımsal pazarlama kooperatifleri aracılığıyla ortakların ürünlerinin alımında ve ürün bedellerinin ödenmesinde uygulanan yöntemleri üç grupta toplamak mümkündür :

- a) Kooperatif tarafından ortaklardan satın alınan ürün bedellerinin tümünün veya önemli kısmının, ürünün teslim edildiği anda ödenmesi (Peşin ödeme),
- b) Alımı yapılan ürünler satıldıktan ve kooperatifin satış masrafları düşüldükten sonra ürün bedellerinin ödenmesi,
- c) Alımı yapılan ürünlerin biriktirilmesi suretiyle bulunan net birikim fiyatı üzerinden ürün bedellerinin ödenmesi.

2. Peşin Ödemeye Göre Ürün Alımları

Çiftçiler, ürünlerini hasat ettikleri ve satışa hazır hale getirdikleri zaman, genellikle paraya ihtiyaç duyduklarından, ürünü kooperatife teslim ettiklerinde, bedelini nakit olarak almayı tercih ederler. Çiftçinin satış anında paraya şiddetle ihtiyacı olmasa dahi, peşin satış alışkanlığından vazgeçmesi kolay değildir.

Kooperatiflerin öz sermayelerinin sınırlı olması ve işletme sermayesi sıkıntısı çekmeleri, peşin ödeme yapan kooperatiflerin bir takım sorunlarla karşılaşmalarına neden olmaktadır. Ancak, ortaklarının nakit talebini dikkate alan kooperatifler, bu talebi karşılamak için ürünün tümünü satın alma ve peşin ödeme yolunu seçmektedirler.

Kooperatifin pazarlama masrafları düşükse, lokal yarışmacılara göre ortaklarına daha yüksek fiyatlar sağlayabilir. Eğer pazarlama masraflarını belirli bir düzeyden aşağıya düşürmek mümkün değilse, kooperatifin piyasa fiyatından alımlarda bulunması daha

(*) A.Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Öğretim Üyesi.

iyidir. Böyle bir durumda, alım sırasında ödenen bedele ek olarak, rasyonel çalışan bir kooperatifin bir miktar risturn dağıtması mümkün olabilir. Eğer, yıl içindeki alımlarda ödenen bedeller fazla miktarda ise, risturn küçük tutulabilir veya risturn dağıtılmayabilir. Peşin ödeme miktarı ile yıl sonunda dağıtılacak risturn miktarını belirleyen lokal yarışma piyasasının durumudur. Kooperatifin yetkili yöneticilerinin ürün piyasasını yakından izlemesi ve fiyatlara göre, ortaklarına ne kadar peşin ödemede bulunabileceklerini kestirmeleri gerekir. Bu tahmini yaparken, ürünün alımı, işlenmesi ve taşınması gibi faaliyetler dolayısıyla ortaya çıkacak masrafların nasıl karşılanacağı da dikkate alınmalıdır.

Peşin ödemeye göre alımın özellikleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir :

- a) Çiftçi ürününü kooperatife teslim ettiği zaman, genellikle bedelini tam olarak alır. Bazı kooperatiflerin ürün bedelinin bir kısmını teslim anından önce avans şeklinde ödedikleri de görülmektedir.
- 2) Alımı yapılan ürünler tartılır, kontrolü yapılır, derecelendirilir ve yöneticinin piyasa deneyine göre belirlenen fiyat üzerinden ortaklara ürün bedelleri ödenir. Ürün alım fiyatları rakip firmaların fiyatlarından aşağı olmamalıdır. Eğer piyasa yarışmalı bir piyasa değilse, kooperatifin sağlayacağı fiyatlar, kooperatifin satış ve işleme masrafları ile pazarlama riskleri dikkate alınarak tespit edilmelidir.
- b) Kooperatifin kârı ortaklara, teslim edilen ürün miktarına veya ortaklık paylarına göre dağıtılır. Ortaklık sermayesine göre kârın dağıtımını, kooperatifçilik ilkelerine aykırı olmasına rağmen, özellikle A.B.D. ndeki hububat ve patates üreticileri kooperatiflerinin çoğunda uygulanan bir yoldur.
- c) Ürünün alım fiyatı belirlendikten sonra, piyasadaki fiyat dalgalanmaları ile pazarlama riskleri kooperatif tarafından yüklenilmek zorundadır. Piyasanın çok dikkatli bir şekilde izlenmesi ve ortaklara ürün bedellerinin plânlı bir şekilde ödenmesi gerekir. Kooperatif yükselen fiyatlardan yararlanmakta, düşen fiyatlardan ise zarar görmektedir. Fiyatların ne zaman düşeceğini ve ne zaman yükseleceğini kestirmek özellikle talep esnekliği düşük bitkisel ürün-

TARIMSAL PAZARLAMA KOOPERATİFLERİNDE ÜRÜN ALIMLARI VE ÜRÜN BEDELLERİNİ ÖDEME ŞEKİLLERİ

lerde güçtür. Fiyatların ne zaman yükseleceği bilinse bile, ne kadar yükseleceğini bilmek hemen hemen mümkün değildir. Halbuki kooperatif için bunu bilmek daha önemlidir.

- d) Fiyat konusundaki risk ve belirsizlikler, kooperatif için her zaman mevcut olduğuna göre beklenebilecek zararları karşılamak amacıyla, kooperatifin yeterli düzeyde mali kaynakları bulunmalıdır. Piyasada fiyat garantisi olmayan ve fiyatları yıldan yıla dalgalanan soğan, patates gibi ürünlerde bu fonlar gerçekten zorunlu olmaktadır.

2.1. Peşin Ödemeye Alımın Yararları

Peşin ödemeye alımın yararları oldukça fazladır ve genellikle üreticiler tarafından tercih edilir.

Bu şekildeki alımlarda, çiftçiler ürünlerine karşılık ödenecek fiyatı bildiklerinden, kooperatife karşı güven duyarlar. Pazarlama faaliyetlerindeki risk ve belirsizliklerin bir kısmı ortadan kalkar.

Ürünün tesliminden önce avans şeklinde ödemede bulunan kooperatifler, ortaklarının acil ihtiyaçlarını karşılama olanağı bulduklarından avantajlı durumdadırlar.

Bu alım şeklinde ürün bedelinin tamamı teslim anında peşin olarak ödenmeyebilir. Ancak, yöntemin başarılı olabilmesi için peşin ödenecek miktarın ürün bedelinin % 50 sinden aşağı olması gerekir. Eğer, kooperatifler çiftçiye önemli miktarda peşin ödemede bulunamazlarsa veya çiftçinin bütün ürününü zamanında alamazlarsa, başarı şansları azalır ve rakip firmalarla yarışmada zor durumlarda kalabilirler.

Peşin ödemeye alımların uygulanması diğer yöntemlere göre daha kolaydır. Kooperatif bu yöntemle iş hacmini arttırmada zorluklarla karşılaşmaz.

Ortakları ile sözleşme yapan kooperatifler, sözleşmeye peşin ödemeye alıma dair bir madde koyarlarsa, çok sayıda ortağın sözleşme imzalaması beklenebilir.

Peşin ödemeye alımlar muhasebe açısından da bazı kolaylıklar sağlar. Başka bir deyişle, bu şekildeki alımların hesabı kolayca kapatılabilir. İlerde değinilebileceği gibi, biriktirme yönteminde kısmi ödemeden ötürü muhasebe açısından çeşitli hesapların açılması gerekir.

2.2. Peşin Ödemeye Alımın Sakıncaları :

Yığın halinde alımlarda kooperatifin işletme sermayesi ihtiyacı artar. Özellikle ürünlerin depolanması ve daha yüksek bir fiyat için bekletilmesi durumunda, ek finansman ihtiyacı daha da artacaktır. Böyle bir durumda ilâve pazarlama masraflarından ötürü, kooperatifin mali yükü çoğalır ve sonuçta bazan ürün satılana kadar ortakların beklemeleri gerekebilir.

Peşin alımlar kooperatife ilâve riskler getirir. Bu risk özellikle fiyat düşüşlerinde artacağından, verimin düşük olduğu bir yılda olumsuz sonuçlar doğurabilir. Hatta böyle bir yıl kooperatifin ilk kuruluş yılına rastlarsa, kooperatifin sonu dahi olabilir.

Kooperatifçiliğin yararları çabuk unutulduğu halde, zararları unutulmaz ve kooperatifi uzun süre olumsuz şekilde etkiler.

Peşin alımlarda kooperatifin sorumlu yöneticisinin yeteneği önemli rol oynar. Yönetici yetenekli ve ürün piyasasını iyi bilen bir kişi olmalı ve ortaklarla sürtüşmeden hareket etmelidir. Yetenekli bir yönetici bulmak için kooperatifin normalin üstünde bir ücret ödemesi zorunlu olabilir. Piyasa fiyatlarının çok üstünde ödemede bulunarak çiftçileri kooperatife çekmek, ürünün tartılması ve kalite kontrolünün yapılmasında gevşek davranmak kadar tehlikelidir. Bu nedenle, yönetici çok dikkatli olmalıdır.

Peşin ödemeye alım, kooperatifçiliğin ruhuna ve pazarlama kooperatiflerinin ilkelerine ters düşen bir uygulamadır. Bu şartlarda kooperatif, ortaklarına en elverişli fiyatı sağlayan kuruluş olmaktan çok, kârlarla ilgilenen aracı tüccar durumuna düşer. Bununla birlikte, kâr düşüncesi çiftçinin ürününe yüksek fiyat verilmesine tamamen engel de değildir.

Alımlarda peşin ödemeyi şart koşan ortakların kurduğu kooperatifin faaliyetini tam bir kooperatifçilik faaliyeti olarak nitelemek mümkün değildir. Çünkü bu çeşit kooperatifler, ortak dışı işlere girişemeyeceklerinden iş hacimlerini genişletemezler. Eğer kooperatif kârını sermaye paylarına göre dağıtıyorsa, amaç kâr olduğundan, kooperatif bazı kooperatifçilik özelliklerine rağmen temelde şirket görünümündedir.

Peşin ödeme ile alımlarda nakite olan ihtiyaç fazla olduğundan ürünlerin bir an önce satılması gerekir. Daha yüksek fiyatları bekleyememek ise, kooperatifin ve dolayısıyla ortakların aleyhindedir.

TARIMSAL PAZARLAMA KOOPERATİFLERİNDE ÜRÜN ALIMLARI VE ÜRÜN BEDELLERİNİ ÖDEME ŞEKİLLERİ

3. Ayır Ayır Satışa Göre Ürün Alımları

Bu yöntemde ortağın ürünü, alım yapıldıktan sonra ayrı bir hesapta toplanır ve satış sonrası masraflar düşülerek elde edilen net kazanç üreticiye ödenir. Alımdan satışa değin fiyat değişiklikleri riskini kooperatif yerine, ortak yüklenir. Kooperatif aracı tüccar gibi değil, ortaklarını temsil eden ekonomik bir kuruluş şeklinde faaliyet gösterir.

Lokal kooperatif ortaklarının ürününü iki şekilde satar. Birinci şekilde ortaklarının ürününü satan kooperatif satış masraflarına karşılık bir komisyon alır. İkinci şekilde ise, ortak çiftçi fiyatları uygun gördüğü zaman, kooperatife telefon, telgraf veya mektupla bildirerek ürününün tümünü veya bir kısmını satmalarını ister. Fiyat satışın yapıldığı gün belirlenir ve çiftçiye bildirilir. Bu şekilde satışlar A.B.D. de hububat ve çeltik kooperatiflerinde görülmektedir. Kooperatif, hububatın silolarda muhafazası için çiftçiden belirli bir ücret alır.

Kalifornia meyva kooperatiflerinde de çoğunlukla çiftçilerin ürünleri ayrı ayrı satılmaktadır. Meyvalar genellikle üreticiler tarafından derecelenip paketlenildiğinden, bu yöntemi kolaylıkla uygulamak mümkündür.

3.1. Yöntemin Yararları ve Sakıncaları

Yöntemin yararları şöyle özetlenebilir :

Kaliteli ürün yetiştiren üretici, fiyat açısından daha avantajlıdır. Biriktirme yönteminde dereceleme yapılamadığı zaman, kaliteli ürünün getireceği fazla fiyat diğer üreticilerle paylaşılır.

Peşin alım yöntemine göre, bu yöntemde finansman ihtiyacı daha azdır. Kooperatifin riski azalacağından, yöneticinin çok tecrübeli olması da gerekmez.

Bağımsız satışlar ile günlük küçük miktarlarda çok sayıda satışlar için pratik ve kullanışlı bir yöntemdir. Yaş meyva ve sebze satışlarında biriktirme yöntemine göre daha olumlu sonuçlar verir. Norveç'de Kürk Pazarlama Kooperatifleri, ortaklarının ürünlerini bu yöntemle (müzayede usûlü ile) satmakta ve satış masrafları düştükten sonra kalan ürün bedelini üreticiye ödemektedirler.

Yöntemin sakıncaları ise şunlardır :

Bazı şartlarda üreticiye yüklenen satış v.b. masraflar yüksek olabilir. Organize bir satış şekli olmadığından, kooperatifin düzenli bir şekilde pazarlama faaliyetinde bulunması da güçleşebilir.

Kooperatifin defter tutma masrafları artar ve ayrıntılı hesap tutulması gerekir.

4. Biriktirme (Pooling) Yöntemine Göre Ürün Alımları

Biriktirme (Pooling) o derece önemli bir kooperatif faaliyetidir ki, bazen yanlış olarak kooperatiflerin bütün pazarlama faaliyetleri bir sözcükle tanımlanır.

Biriktirme, çok sayıda kooperatif ortağının ürününü bir araya toplamak ve belirli bir dönem süresince yapılan ortalama pazarlama masraflarını düşerek derecelenmiş ürün için ortaklara ortalama bir net fiyat ödemektir.

Basit sözcük anlamı ile alınırsa, biriktirme ürünlerin kooperatife akışını sağlayan bir işlemdir. Birikim (pool) ise çoğu zaman biriktirme işini yapan kooperatife verilen isimdir. Örneğin, A.B.D. de ve Norveç'de kooperatiflere Wheat Pool, Milk Pool gibi isimler verildiği görülmektedir. Pamuk, tütün, yapağı v.b. ürünlerin pazarlanmasında görev alan pek çok kooperatif A.B.D. de birikim (pool) olarak anılır.

Bunun sonucu olarak bazı kooperatifçiler, bütün kooperatifleri bu şekilde isimlendirmişlerdir.

Biriktirme ise kooperatiflerin yaygın bir işletmecilik faaliyeti olarak kabul edilmiştir. Genelleştirilirse, bütün birikimlerin kooperatif olduğu söylenebilir. Ancak bütün kooperatiflerin birikim olmadığı da unutulmamalıdır.

Verilen bilgilerin ışığında biriktirme kavramını şu şekilde açıklamak mümkündür : «Biriktirme, işletme sermayesi, risk ve masraflara ortakların toplu olarak katılmaları ve sorumluluk yüklenmeleri ve bu katkılara göre kârların paylaşımıdır». Bu tanıma göre biriktirme, ürünlerin, fiyatların, masrafların ve kârların ortalama değerlerinin bulunması işlemidir.

TARIMSAL PAZARLAMA KOOPERATİFLERİNDE ÜRÜN ALIMLARI VE ÜRÜN BEDELLERİNİ ÖDEME ŞEKİLLERİ

4.1. Masrafların Biriktirilmesi

Ürünler ister biriktirilsin veya istenirse bir defada satın alın, pazarlama masraflarını ürünün her bir ünitesine göre belirlemek mümkün olmadığından, masraflar biriktirilmek zorundadır.

Tarımsal pazarlama kooperatiflerinde işletme masraflarını iki grup altında toplamak mümkündür :

- Ürünün satışı ve değerlendirilmesi sırasında ortaya çıkan ve doğrudan doğruya satılan partiyi ilgilendiren masraflar,
- Yıl boyunca satışı yapılan ürünlerin tümünü ilgilendiren genel karakterdeki masraflar.

Birinci gruba giren masraflar, taşıma ve yükleme araçlarının yakıt, yağ gibi ulaşım ile ilgili masrafları, paketleme ve ambalaj masrafları, fazla mesailer, ürün zayıfları v.b. masraflardır. İkinci gruptakiler ise amortismanlar, vergi, faiz, kira, sigorta, tamir, bakım, aylıklar ve yöneticilere ödenen ücretlerdir. Genel masraflar sabit karakterdeki biriktirilen masraflar olup, adaletli bir şekilde ürünlere dağıtılır.

Kooperatif değerlendirdiği her bir birim ürün için genellikle belirli bir pazarlama masrafı tespit eder ve depolama, paketleme, dereceleme ve işleme gibi ek hizmetler için ayrıca ücret alır. Örneğin, ürün fiyatının % 3-5 gibi bir kısmı bu çeşit masraflar karşılığı kesilir ve gerçekleşmiş masrafların oranı bu orandan daha düşük ve yıl sonunda risturn şeklinde ortaklara geri ödemede bulunulur. Hayvan pazarlama kooperatiflerinde de benzeri bir uygulama görülür ve genellikle 100 birimlik bir canlı ağırlık için bir kaç birimlik bir pazarlama masrafı alınır. Yıl sonunda veya pazarlama faaliyeti sonundaki gerçekleşme durumuna göre çiftçiye ilâve masraf yükleme durumu söz konusu olabilir. Eğer, kooperatifin pazarladığı ürün sayısı çoksa, indirekt masrafların tespiti ve dağıtımı güçleşir.

Masrafların dağıtımında ürün değerinin belirli bir % si veya fiziksel ünite esaslı kullanılır. Ürün değerinin % sine göre masrafların belirlenmesi, nisbeten kolay olup, her yıl küçük bir ayarlama gerektirir. Pazarlama masraflarının piyasa fiyat değişiklikleri ile bir ilişkisi yoksa, birim ağırlık veya adet, düzine v.b başına belirli bir ücret tespiti daha uygundur.

Değer esasına göre belirlenen pazarlama masrafı, yüksek değerli ürünlerde çok yüksek olabilir. Aynı şekilde fiziksel ünite esasına göre belirlenen pazarlama masrafı ise, düşük değerli ürünler için ağır gelebilir. Çünkü aynı malın kaliteli olanının da birimi başına aynı pazarlama ücreti alınacaktır.

4.2. Ürünlerin Biriktirilmesi

Masrafların biriktirilmesinden başka, pek çok kooperatif, ortaklarının ürünlerini de biriktirir. Biriktirmeye konu olan ürünleri iki gruba ayırmak mümkündür :

- a) Ekonomik biçimde değerlendirebilmek için fiziksel olarak karıştırılabilen ürünler,
- b) Ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken ürünler.

Süt fabrikalarına gönderilen sütler birinci gruba girer. Her çiftçinin gönderdiği süttten ayrı ayrı peynir, yoğurt veya tereyağ imâl etmek ekonomik açıdan imkânsızdır. Bu nedenle, her ortağın gönderdiği az miktardaki ürün, fiziksel açıdan biriktirmeyi zorunlu kılar. Sütün biriktirilmesi, yüzyıllarca önce İsviçre ve Fransa Aplerinde yaşayan köylüler tarafından uygulanmış, bu işlemi yapan kuruluşlar peynir birlikleri olarak isimlendirilmiştir. Bu uygulamalar belkide tarihte kaydedilmiş ilk tarımsal ürün biriktirme faaliyetleridir.

Paketleme evlerine gönderilen fındık, kuru üzüm, fıstık gibi ürünler ile silolara yollanan her çeşit hububat da fiziksel olarak karıştırılabilen ürünlerdir.

İkinci gruba giren ürünler yumurta, patates, sebze, meyva, pamuk v.b ürünlerdir. Bilindiği gibi, yumurtalar viyollerde, patates ve soğan çuvallarda, meyva-sebze sandık veya kutular içinde ambalajlanır. Bu nedenle kooperatif, ambalajlanmış ürünleri süttteki gibi fiziksel olarak karıştırmadığından, ürün özellikleri korunmuş olur. Bu ortakların ürünlerini ayrı ayrı değerlendirerek pazarlamak mümkündür.

4.3. Gelirlerin Biriktirilmesi

Satış gelirlerinin biriktirilmesi en önemli biriktirme şeklidir. Burada satış gelirlerinden kooperatifin biriktirme için yaptığı masraflar, yedek akçe v.b. fonlar için ayırdığı ihtiyatlar düşülür ve kalan miktar ortaklara dağıtılır. Gelirlerin biriktirilmesi 3 şekildedir :

**TARIMSAL PAZARLAMA KOOPERATİFLERİNDE ÜRÜN ALIMLARI VE
ÜRÜN BEDELLERİNİ ÖDEME ŞEKİLLERİ**

- a) Ürünler derecelere ayrılmadan biriktirilir ve bütün ortaklara aynı ortalama net ürün fiyatı uygulanır.
- b) Bazı ürünler derecelendirilir ve bu derecelere göre ürün sahiplerine farklı fiyatlar uygulanır.
- c) Bütün ürünler derecelere ayrılır ve ürünler standart gruplar halinde ayrı ayrı biriktirilir. Burada ürün bedelinin ödenmesinde her derece için gerçekleşmiş net fiyatlar uygulanabildiği gibi, her derece için ödemede farklı bir uygulama söz konusu olabilir.

Bölge birliklerine katılmayan bağımsız lokal (birim) kooperatiflerin çoğu, ortaklarının ürünlerini derecelere ayırmazlar. Süt ve hayvan pazarlama kooperatifleri bu şekilde çalışırlar. Yani süt, içindeki yağ, protein ve ölü hücre sayısına, besi hayvanı ise et kalitesine göre derecelere ayrılmaz. Süte litre hesabına, besi hayvanına ise canlı ağırlığına göre fiyat verilir.

Böyle bir uygulama ile kaliteli ürün yetiştiren çiftçileri mükâfatlandırmak mümkün değildir. Hatta bu uygulama, kalitenin iyileştirilmesinde olumsuz bir rol oynamaktadır. Kaliteli ürüne daha yüksek fiyat veren kooperatifler, tarım ürünlerinin kalitesinin düzeltilmesinde büyük bir teşvik unsurudurlar.

İkinci biriktirme şeklini bir örnekle açıklamak durumu daha anlaşılır hale sokacaktır. Meyva suyu üreten bir kooperatif işletmede iki kalite derecesine ayrılmış portakal olduğunu ve ikinci kalite portakalın ayrıca işlem göremeyecek kadar az olduğunu varsayalım. Bu takdirde, ikinci kalite portakal ile birinci kalite portakal karıştırılarak sadece bir kalitede portakal suyu üretilecek ve satılacaktır. Ortakların ürün bedellerinin ödenmesinde kalite derecelerinin esas alınması gerekir. Halbuki bir tek biriktirme söz konusudur.

Üçüncü uygulama şekli en çok bilinen biriktirmedir. Ürünler derecelere ayrılarak ayrı ayrı biriktirilir. Her bir biriktirmeden sağlanan gelire göre ortaklara ortalama bir net fiyat üzerinden ürün bedelleri ödenir.

Gerçekleşmiş satış gelirlerine göre yapılan ödemede ürün kalitesi dikkate alınır ve ortağın pazarlama masraflarındaki hissesi düşülerek çiftçiye ödemede bulunulur. Pazarlama masrafının hesaplanmasında bazen sabit bir ölçü kullanılır. Örneğin, bir meyva pazarlama kooperatifi, kaliteye göre meyva sandığı başına belirli

bir pazarlama ücreti koyabilir. Bu yöntemin yararı, ürün genellikle işlendiğinde ve alım ile satımdaki kalitelerin farklı olduğu zaman görülür. Başka bir deyişle, kooperatif tecrübü yargıya dayanan bir ücreti daha önceden belirlemek zorundadır. Yöntemin sakıncası ise, pazarlama masrafları ile satış fiyatlarının önceden tahmin edilmesi zorunluluğudur.

Ortalama biriktirme fiyatlarının nasıl hesaplanacağını teorik bir örnekle göstermek mümkündür (Tablo: 1). Örnekte kooperatif, her çiftçinin teslim ettiği ürünün ağırlık ve kalitesini dikkate alarak ve fiili satış gelirlerine göre ortaklara ödemedede bulunmaktadır.

Tablo : 1
Ortalama Biriktirme Fiyatlarını Hesaplama Yöntemi

	Ürün		
	I. Kalite	II. Kalite	III. Kalite
Çiftçi Ali	1500 kg	2000 kg	—
» Hasan	2000 kg	—	3000 kg
» Ahmet	2500 kg	4500 kg	1000 kg
Toplam	6000 kg	6500 kg	4000 kg
Kooperatifin Satışı	1500 kg x 30 TL. 2000 » x 25 TL. 2500 » x 20 TL.	2000 kg x 18 TL. 4500 kg x 20 TL.	4000 kg x 16 TL.
Toplam Satış	145.000 TL.	126.000 TL.	64.000 TL.
Satış masrafları (% 2)	2.900 TL.	2.520 TL.	1.280 TL.
Net Satış Tutarı	142.100 TL.	123.480 TL.	62.720 TL.
Ürünün Ortalama Kg Fiyatı	23,68 TL.	19,00 TL.	15,68 TL.

Çiftçi Ali'ye Ödenen Ürün Bedeli	Çiftçi Hasan'a Ödenen Ürün Bedeli	Çiftçi Ahmet'e Ödenen Ürün Bedeli
1500 kg x 23,68 = 35.520	2000 kg x 23,68 = 47.360	2500 kg x 23,68 = 59.200
2000 kg x 19,00 = 38.000	3000 kg x 15,68 = 47.040	4500 kg x 19,00 = 85.500
		1000 kg x 15,68 = 15.680
3500 kg	5000 kg	8000 kg
73.520	94.400	160.380

Kooperatifin Satış Durumu

Toplam Satış Tutarı	335.000
Satış Masrafları (% 2)	6.700
Net Satış Tutarı	328.300
Toplam Çiftçiye Ödenen Ürün Bedeli	328.300
Fark	0

TARIMSAL PAZARLAMA KOOPERATİFLERİNDE ÜRÜN ALIMLARI VE ÜRÜN BEDELLERİNİ ÖDEME ŞEKİLLERİ

Fiyatların yükseldiği dönemlerde özellikle biriktirme dönemi uzunsa, satış gelirlerini adaletli bir şekilde dağıtmak mümkün olmayabilir. Böyle durumlarda biriktirme dönemi kısaltılır. Bunu bir örnekle göstermek mümkündür.

A çiftçisinin 20 Eylülde kooperatife 500 kg patates teslim ettiğini ve bu tarihte piyasada patatesin 8 liradan işlem gördüğünü varsayalım. Kooperatif çiftçiye kilogram başına 7 TL. avans vermiş olsun. B çiftçisi ise kooperatife 10 Ekimde 500 kg patates gönderir. 10 Ekimde serbest piyasada patates fiyatı 9 TL. dir. B çiftçisi kilo başına 8 lira avans almıştır. Kooperatif biriktirdiği patatesi 10 liradan Kasım ayında satarak 10000 liralık satış geliri elde ediyor. Bu ana kadar A çiftçisi 3500, B çiftçisi 4000 lira avans almıştır. Kooperatif her iki çiftçiye kilo başına 1 er lira daha avans verir. Bu şekilde çiftçiler, patatesi kooperatife teslim ettikleri zamanki piyasa fiyatını elde etmiş lurlar. Geriye 1500 lira kalır ki, bu para bölünerek A ve B çiftçilerine 750 şer lira daha verilir ve böylece A çiftçisi 4750 lira, B çiftçisi ise 5250 lira almış olur. Halbuki normal bir biriktirme döneminde her çiftçi 5000 er lira alacaktır. Biriktirme dönemini kısaltarak çiftçinin eline geçen piyasa fiyatına yaklaştırmak mümkün olmaktadır. Bu durum, fiyatlar yüksek iken ürün teslim eden çiftçilerin kooperatiften biriktirme yoluyla daha iyi bir fiyat sağlamalarına yol açar. Başka bir deyişle, ürün bol ve fiyatlar düşük iken ürün teslim eden ortaklar daha düşük bir biriktirme fiyatı elde edeceklerdir.

4.4. Biriktirmede Başarının Şartları

En basit biriktirme işlemi, bir lokal kooperatifin tek bir ürün veya ürün standardı üzerinde dar bir alanda ve çok kısa bir piyasa dönemi için çalışmasıdır. Ürün sayısı çoğaldıkça, çalışma alanı genişledikçe ve dönem uzunluğu arttıkça, biriktirme giderek zorlaşır. Bölge birlikleri ile merkez birliklerinin biriktirme sorunları lokal (birim) kooperatiflerden çok daha karışık ve zordur. Biriktirme zorlaştıkça ürün alımlarının finansmanı da zorlaşır.

Ürün sayısı ve her üründe çeşit sayısı, pazarda tüketicilerin talep ettiği ve kooperatifin ekonomik faaliyetine izin verdiği ölçüde olmalıdır.

Biriktirmede başarılı olabilmek için dikkate alınacak genel hususlar şunlardır :

- a) Ürünlerin derecelere ve kalite standartlarına ayrılmasında titiz davranılması,
- b) Biriktirme alanları ile biriktirme dönemlerinin uygun bir biçimde tespiti,
- c) Masrafların dağıtımında ve kalitelere göre ürün bedellerinin ödenmesinde temel olarak muhasebe kayıtlarının doğru olarak tutulması,
- d) Biriktirmenin finansmanının plânlanması ve icrası,
- e) Biriktirme döneminde ürünlerin en iyi şekilde değerlendirilmesi,
- f) Ortaklara eşit muamelede bulunması,

Özel şartlarda bu genel tedbirlere bazı ilâveler yapmak mümkündür.

4.5. Biriktirme Dönemleri

Ürünlerin biriktirme dönemleri bir kaç saatten (ürünün yüklenmesi gibi) bir yıla kadar değişebilen süreleri kapsayabilir. Dönemler, elde edilen gelirlerin ortaklara en iyi şekilde dağıtılabilmesi amacıyla farklı uzunlukta olmaktadır.

Değişik biriktirme dönemleri ve bu dönemlerde genellikle biriktirilen bazı ürünler aşağıda gösterilmiştir :

- a) Tek yükleme birikimi (besi hayvanlarının biriktirilmesi)
- b) Günlük biriktirme (çeşitli yaş sebzeler, çilek v.b)
- c) 3 - 4 günlük biriktirme (patates)
- d) Haftalık biriktirme (yumurta, patates, soğan)
- e) 15 günlük biriktirme (tereyağ)
- f) Aylık biriktirme (tereyağ, peynir, süt, turunçgil meyvaları)
- g) Mevsimlik biriktirme (elma, armut, erik, şeftali, pamuk)
- h) Yıllık biriktirme (yün, tiftik, tütün)

Hayvanların yükleme ve taşıma masraflarının mevsimlik veya yıllık olarak biriktirilmesi uygun olmakla birlikte, her yükleme ve taşımanın satış gelirinin ayrı ayrı biriktirilmesi daha doğrudur.

Gelirlerin biriktirildiği dönem ile masrafların biriktirildiği dönemin her zaman aynı uzunlukta olması gerekmez.

**TARIMSAL PAZARLAMA KOOPERATİFLERİNDE ÜRÜN ALIMLARI VE
ÜRÜN BEDELLERİNİ ÖDEME ŞEKİLLERİ**

Satış gelirlerinin biriktirilmesinde biriktirme dönemi uzunluğuna etki yapan faktörler şunlardır :

- a) Tarımsal üretimin özellikleri,
- b) Ürün çeşidi ve niteliği,
- c) Pazar şartları,
- d) Ortak çiftçilerin istekleri,
- e) Kooperatif yönetimi

a) **Tarımsal üretimin özellikleri** : Buğday, pamuk, tütün, fındık ve yün gibi yılda bir kez üretilen ürünlerde mevsimsel biriktirme uygulanabilir. Süt, besi hayvanı, tavuk, yumurta, tereyağ ve peynir gibi sürekli üretilen ürünlerde ise biriktirme dönemi, aylık ve mevsimlik fiyat değişikliklerine göre belirlenir.

b) **Ürün çeşidi ve niteliği** : Kısa sürede bozulan ve işlenmeden depolanamayan ürünlerin biriktirme dönemi kısadır. Şeftali, armut, çilek, domates gibi tarım ürünleri hasattan hemen sonra satılmak zorundadır. Bu nedenle, şiddetli fiyat dalgalanmalarına konu olan bu ürünlerin biriktirme dönemleri çok kısadır. Ancak, yaş meyva ve sebzelerin bir kısmı işlenir veya dondurulursa, biriktirme dönemi uzatılabilir.

c) **Pazar şartları** : Eğer piyasada ani fiyat değişiklikleri görülüyorsa, örneğin mevsim başında, ortasında ve sonunda fiyatlar arasında önemil farklar mevcutsa, biriktirme dönemleri de buna uygun olarak düzenlenmelidir. Eğer bir kooperatif ortağı, mevsim başının fiyat avantajından yararlanmak istiyorsa, onu uzun bir dönemin ortalama fiyatını kabul ettirmek imkânsızdır. Böyle bir durumda çiftçi için günlük biriktirme veya tek taşıma birikimi daha uygun olabilir. Örneğin, hayvan pazarlama kooperatiflerinde fiyatlar, çoğunlukla tek yüklemeye göre veya bazı şartlarda haftalık olarak biriktirilir. Çünkü hayvan fiyatları çok sık değişebilmektedir.

A.B.D. ve İskandinav ülkelerinde yumurta pazarlama kooperatifleri fiyatları haftalık olarak biriktirirler. Çilek gibi ürünlerde ise günlük biriktirme kullanılır.

Bazı şartlarda biriktirme, değişik piyasalardaki fiyat farklılıkları sonucu zorunlu olabilir. Örneğin, bir kooperatif aynı günde birden fazla piyasada satış yaparsa ve bu piyasalarda aynı kalitedeki ürüne farklı fiyatlar verilirse, elde edilen satış gelirlerinin biriktirilip, ortalama fiyat ve masrafların ortaklara ulaştırılması en uygundur.

d) **Ortak çiftçilerin istekleri** : Bazı şartlarda çiftçiler biriktirme döneminin kısaltılmasını veya biriktirmeden vazgeçilmesini isteyebilirler. Örneğin, A.B.D. de bazı pamuk kooperatifleri mevsimlik biriktirme yerine zaman zaman tercihli satış yöntemini uygulamışlardır. Bazı yumurta kooperatifleri ise ortaklarının nakit ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla günlük biriktirmeyi tercih etmişlerdir.

e) **Kooperatif yönetimi** : Kooperatif yönetiminin amacı, ortakların ürünlerini rakip firmalara göre daha elverişli ve garantili bir fiyatla pazarlamak ve pazarlanan toplam ürün için yüksek bir ortalama biriktirme fiyatı elde etmektir.

Yöneticilerin yüksek bir ortalama fiyat elde edebilmeleri için, ürünü pazara zamanında ve en iyi şekilde sevketmeleri gerekir. Kısa biriktirme dönemleri, iyi planlanmış bir pazarlama faaliyetinin başarısız olmasına neden olabilir.

Kooperatiflerin uzun yıllar uyguladıkları ve başarılı sonuçlar aldıkları biriktirme dönemleri biriktirilen ürünlere göre şöyledir : Süt ve süt ürünleri genellikle aylık olarak biriktirilir. Yumurta büyüklüklerine göre haftalık olarak biriktirilir ve satış gelirleri ortaklara her hafta ödenir. Çilek pazarlayan kooperatiflerin çoğu günlük biriktirmeyi tercih ederler. Hindi pazarlayan kooperatiflerde ise, yılbaşı ve bayramlarda belirli ve özel biriktirme dönemleri görülür. Örneğin, yılbaşı biriktirme dönemi Avrupa ülkeleri ve Amerika'da Noeli de kapsadığından 15 gün kadardır. Lokal potates kooperatifleri haftalık, aylık ve mevsimlik biriktirme yaparlar.

4.6. Biriktirme Alanının Büyüklüğü

Biriktirme alanı birim kooperatifin hizmet ettiği alan, bölge birliğinin alanı veya merkez birliğinin tüm üretim sahası olabilir.

Ürünlerin kalite farklılıkları ve lokal faktörler, biriktirme alanının büyüklüğüne etki eden faktörlerdir. Ayrıca kooperatif ortaklarına eşit muamele de bu alanın tespitinde önemli rol oynar.

Üretim alanlarının farklılığı, özel pazarlama hizmetleri ve tüketicilerin değişik talepleri, ülke çapındaki tek bir biriktirme uygulamasını genellikle başarısız kılmaktadır. Örneğin, ülkemizde yetiştirilen pamulkarın kaliteleri Çukurova, Antalya ve Ege bölgelerinde farklı olduğu gibi, pazarlama fonksiyonları ve talepler de değişiktir. Bir bölgede bazı çeşitler daha erken satılabilmekte ve

TARIMSAL PAZARLAMA KOOPERATİFLERİNDE ÜRÜN ALIMLARI VE ÜRÜN BEDELLERİNİ ÖDEME ŞEKİLLERİ

ayrıca her bölgede pamuğun gördüğü işlemler farklı olabilmektedir. Eğer bütün ürünler aynı yerde biriktirilirse, bazı ortak üreticilerin memnun olmayacakları doğaldır. Örneğin, düşük kalite nedeniyle satışı geciken ürünler daha uzun süre depolanmış olabilir. Bu takdirde kaliteli ürün yetiştiren üreticiler bundan zarar göreceklerdir. Böyle durumlarda bir yerine iki, üç veya daha fazla sayıda biriktirme alanına ihtiyaç duyulabilir. A.B.D. de ürünü bir tek alanda biriktirmek isteyen pamuk ve tütün kooperatifleri zaman zaman ciddi sorunlarla karşılaşmışlardır.

Biriktirme alanı ne kadar küçük olursa, risk de o kadar büyük ve sorumluluk buna paralel olarak artar. Dereceleme, paketleme ve ürünlerin özellikleri, biriktirme alanlarından sağlanabilecek kazançların tespitinde önemli rol oynarlar. Her biriktirme alanının sorumluluğu kendisine ait olduğundan, merkezi bir otoritenin yokluğunda birim kooperatifler güç durumlarda kalabilmektedirler. Büyük biriktirme alanlarında dereceleme, paketleme ve diğer pazarlama fonksiyonları, merkezi yönetimin istediği gibi düzenli ve itinalı bir şekilde yapılmayabilir.

Kalifornia Meyva Kooperatiflerinde biriktirme alanı, bir birim kooperatifin lokal alanı veya daha büyük bir bölge olabilmektedir. Yaş meyva ve sebze de birim kooperatifler lokal biriktirmeyi tercih etmektedirler. Bölgesel biriktirme ise kuru meyvalar (kuru üzüm, fıstık gibi) konusunda uygulanmaktadır.

A.B.D. de yumurta kooperatifleri, genellikle lokal düzeyde ve haftalık biriktirme yoluna gitmektedirler.

4.7. Biriktirmenin Yararları

a) Biriktirme ile pazarlama risklerini azaltmak ve yaymak mümkündür. Risklerin çoğu ortadan kalkmasa da, bireysel olarak çiftçilerin karşılaşacakları zarar tehlikesi oranı düşer. Fiyatların kararsız ve belirsiz olduğu piyasalarda ürünlerin satışı kumar gibidir.

Biriktirmede aynı kalitedeki her ürün çeşidi için, bunlar hangi pazarlarda ve hangi fiyatlarla satılırsa satılsın, ortalama bir fiyat sözkonusudur. Bir başka deyişle, değişik pazarlara gönderilen ürünlerin satış gelirleri toplanır ve uğranılan zararlar, fireler vb. ürü-

nün sahibine değil, bütün ortaklara dağıtılır. Bu açıdan kooperatif biriktirme, maliyetine yapılan kollektif bir sigorta gibidir. Bu sigortadan en iyi şekilde yararlanabilmek için, biriktirmeyi geniş alanlara yaymak, uzun süreler için ve büyük miktarda tarım ürünü üzerinde uygulamak gerekir.

b) Kooperatif yönetim kurulu, ürünleri plânlı ve programlı şekilde pazarlama olanağını bulur. Peşin parayla ürün alımında, alımın finansmanı açısından ürünün derhal satılması zorunludur ve bu durum ise yönetimin elini, kolunu bağlar.

Biriktirme için genellikle ortaklarla kooperatif yönetimi arasında sözleşme yapılır. Eğer bu sözleşmeler uzun dönemleri öngörüyorsa, kooperatifin pazarlık ve satış gücü artar. Örneğin, kooperatif, fena hava şartlarının neden olduğu belirli bir miktardaki düşük kaliteli ürünü, normal ürünle birlikte satmak imkânını biriktirme ile bulabilir.

c) Biriktirme, ürün fiyatlarının stabilizasyonunda da önemli rol oynayan bir araçtır ve bundan ötürü uzun dönemde ortaklar, kooperatife daha fazla güvenirler ve alışverişlerini arttırırlar.

Bugün pekçok ülkede süt, biriktirme için ideal bir ürün kabul edilmektedir. Ortaklardan satın alınan süt, ister pastörize edilsin, isterse işlenerek peynir, etreyağı v.b. ne dönüştürülsün, üreticiye ödenen bedel, süte göredir. Süte göre biriktirmenin yararları çoktur. Ortaklar arasında bir ayırım yapılmamakta ve sürekli bir süt piyasası oluşturulmaktadır. Aşırı süt üretiminin en iyi şekilde değerlendirilmesi ve tüketicilerin süt ihtiyaçlarının noksansız karşılanması mümkün olur.

Kuzey Amerika ve İskandinavya ülkelerinde sütün biriktirilmesi ile değişik mamüller üreten lokal kooperatiflerin kendi aralarında yarışmaları önlenmiş ve üreticilere tatminkâr bir fiyat sağlanması mümkün olmuştur. Bu şekilde, tüketicilere de düzenli olarak süt ve mamüllerini ulaştırmak imkânı doğmuştur. Bu ülkelerde biriktirmeden önce lokal kooperatifler, tereyağı ve peynire göre daha kârlı olan pastörize sütü çok miktarda satabilmek için birbirleriyle yarışmaktaydılar. Bu yarışma sonunda süt fiyatı düştüğü için, hem üreticiler zarar görüyor ve hem de süt mamüllerinin üretimi düzenli ve yeterli olmuyordu.

TARIMSAL PAZARLAMA KOOPERATİFLERİNDE ÜRÜN ALIMLARI VE ÜRÜN BEDELLERİNİ ÖDEME ŞEKİLLERİ

d) Biriktirme, kooperatiflerin finansman işini kolaylaştırır. Kooperatifler, ürünün alımı sırasında üreticilere genellikle belirli miktarda bir ödemede bulunurlar. Bu ödemeyi yapabilmek için gereken paranın bankalardan kredi şeklinde temininde, biriktirilen ürünler önemli bir teminatır. Aynı zamanda kooperatifler, düşük faizli kredi temininde çiftçilere göre daha avantajlı durumdadırlar. Kooperatif peşin alımda malî risklerin tümünü yüklenirken, biriktirmede malî riskin önemli bölümünü ortak üreticiler taşır. Alım sırasında ödenecek paranın miktarı gibi konular sözleşme ile belirlenir.

e) Kooperatifler, buldukları piyasada işlem gören ürünlerin önemli kısmını kontrol edebiliyorlarsa, fiyat tespitindeki rolleri fazladır. Bu açıdan biriktirme hizmeti, piyasanın düzenlenmesinde önemli bir araç olmaktadır. Kooperatiflerin piyasayı kontrol edebilmeleri ve fiyatları istikrarlı hale getirebilmeleri için, en azından bu piyasanın % 50 sinden fazlasına sahip olmaları gerekir. Eğer bu oran % 60 - 70 civarındaysa, fiyat stabilizasyonu daha da kolaylaşır.

4.8. Biriktirmenin Sakıncaları

a) Bazı kooperatifler, ürünleri kalitelerine göre derecelendirmedikleri için, biriktirilen ürün için ortalama tek bir fiyat belirlenir ve bütün ortaklara bu fiyattan ödeme yapılır. Böyle bir durumda kaliteli ürün yetiştiren çiftçiler kooperatife katılmazlar veya ürünün genel kalite düzeyi düşer. Bu olumsuz sonucu önlemek için, toprak, iklim ve tarım tekniği şartları birbirine benzeyen bir bölge, biriktirme alanı olarak seçilmelidir.

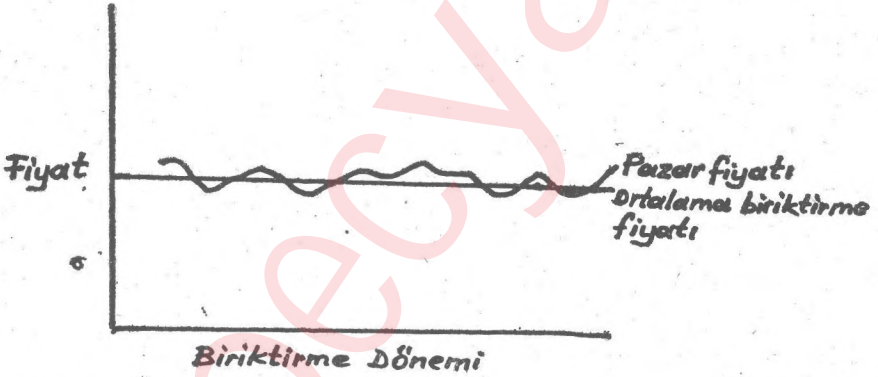
b) Eğer biriktirme sonunda ortaya çok sayıda ürün derecesi çıkıyorsa, sağlanan kârdan daha fazla masraf yapmak gerekebilir. Örneğin, A.B.D. deki bazı pamuk ve tütün kooperatiflerinde 200 hatta 300'e varan ürün kalitesi, yani biriktirme söz konusu olabilmektedir. Bunların bazılarında biriktirilen ürün, sadece 700 - 800 kg. kadar iken, diğerlerinde 3000 tona ulaşabilmektedir.

c) Biriktirme, ödemede gecikmelere neden olabilir. Böyle durumlarda ortakların kooperatife olan güveni sarsılır. En son ödeme için uzun süre beklememek amacıyla bazen kısa biriktirme dönemlerini uygulamak başarılı sonuçlar verebilmektedir.

d) Piyasada fiyatlar düşmeye başladığı zamanlarda satışlar da ağır gidiyorsa, kooperatif zor durumlara düşebilir. Biriktirme sonuçlarını almayan ortaklar, böyle durumlarda kooperatif yönetimini suçlayabilirler.

4.9. Pazar Fiyatları ile Biriktirme Fiyatları Arasındaki İlişkiler

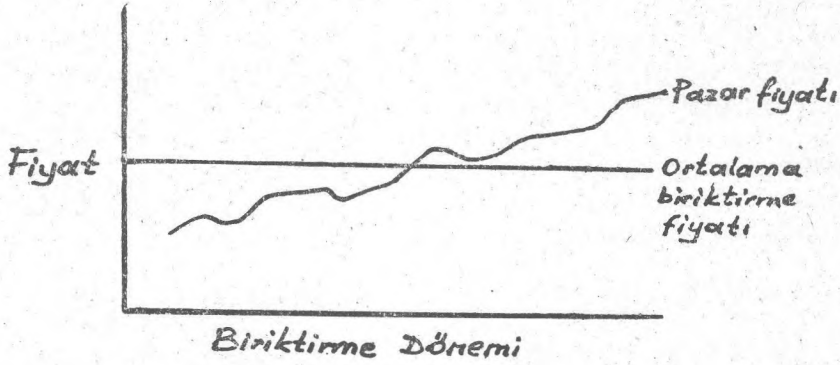
Fiyatların nisbi olarak stabil olduğu dönemlerde üreticiler, ortalama biriktirme fiyatına genellikle itiraz etmezler. Şekil : 1 de görüldüğü gibi, pazar fiyatları kooperatifin alım fiyatının zaman zaman üstünde, zaman zamanda altındadır. Kooperatifin biriktirme dönemi süresince pazar fiyatlarına göre satış yaptığı varsayılmıştır.

Şekil: 1

Fiyatların arttığı dönemlerde çiftçiler, genellikle fiyatlardan şikâyet etmezler. Biriktirme dönemi süresince satışların periyodik olarak yapıldığı düşünülürse, ortalama biriktirme fiyatı mevsim başındaki pazar fiyatının üzerinde, mevsim sonu fiyatının ise altındadır (Şekil : 2).

TARIMSAL PAZARLAMA KOOPERATİFLERİNDE ÜRÜN ALIMLARI VE
ÜRÜN BEDELLERİNİ ÖDEME ŞEKİLLERİ

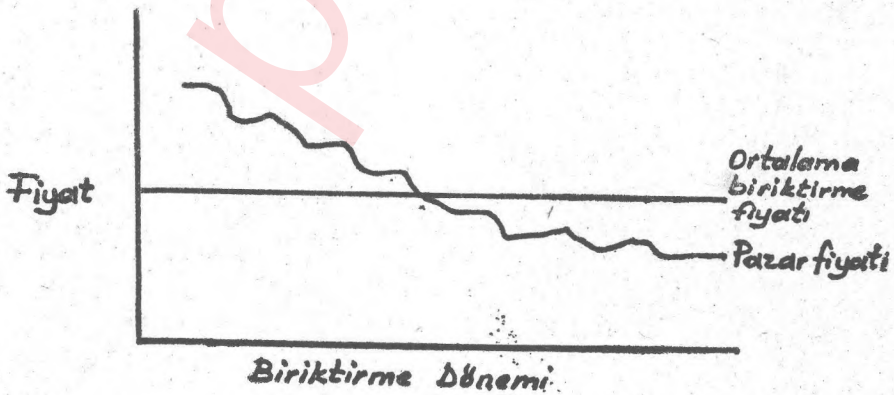

Şekil: 2

Bazı çiftçiler, ürünlerini biriktirmeyip saklayarak, mevsimin en yüksek fiyatına satabileceklerini düşünebilirler. Ancak, çiftçilerin çoğu aynı yola başvurduklarında mevsim başı fiyatları daha yüksek, mevsim sonu fiyatları ise daha düşük olacaktır.

Genellikle söylemek gerekirse, fiyatların arttığı dönemlerde ortakların kooperatife karşı davranışları olumludur ve böyle zamanlarda ortak sayısı da artar. Kooperatifin mali durumu da iyileşeceğinden, üye desteği ve kredisi artar.

Fiyatların düştüğü dönemlerde ise durum tamamen farklıdır. Satışların yine periyodik olarak yapıldığı kabul edilirse, ortalama biriktirme fiyatı mevsim başı fiyatlarından daha düşük olacaktır (Şekil : 3). Çiftçilerin çoğu ürünün mevsim başında satılması ge-

Şekil: 3

rektiği fikrinde birleşecek ve kooperatifin ürünün tamamını satmamasını eleştiri konusu yapacaklardır. Ürünü mevsim başında yüksek fiyatla satabilen çiftçiler, ortak çiftçilerin memnuniyetsizliklerini açığa çıkarmalarına neden olurlar. Ortak çiftçiler ürünlerini biriktirmektense, mümkün olduğu kadar erken ve yüksek fiyatla satmayı tercih ederler. Böyle dönemler, biriktirme için deneme dönemleridir ve bu dönemlerde faaliyetlerini durduran kooperatif sayısı az değildir.

4.10. Biriktirmenin Piyasa Fiyatlarına Etkisi

Kooperatiflerin biriktirme ile fiyatlara etkisi sanıldığı kadar büyük değildir. Ancak kooperatifler, alıcıların iyi bir şekilde paketlenmiş, derecelenmiş, kaliteli ve isim yapmış ürünleri biraz daha fazla fiyattan satın almalarını sağlayabilir, öte yandan bu avantaj sadece kooperatiflere ait değildir. Yani, fiyat oluşumunda arz ve talebin birlikte etkisinin dikkate alınması gerekir. Kooperatifin arz yönünden fiyatlara etkide bulunabilmesi için, biriktirilen ürün miktarının bölge üretiminin önemli bir bölümünü oluşturması gerekir. Ayrıca, arzın sürekli biçimde kontrol edilebilmesi de güçtür.

Biriktirmenin büyük ölçüde uygulandığı durumlarda, başlıca ürünlerin çiftlik avlusu fiyatlarını bir dereceye kadar yükseltmek mümkün ise de, toptancı ve perakendeci fiyatlarını etkilemek güçtür. Meyva sebze hallerinde ve tarım ürünleri toptancı piyasalarında yüzlerce aracı, komisyoncu varken, kooperatif yöneticilerinin satış fiyatlarına tesir edebilmeleri oldukça zordur. Eğer, bir ürüne ait arzın büyük bir bölümünü kooperatif elinde tutuyorsa, toptancı fiyatlarına bir ölçüde etki yapmak mümkündür.

Düzenli piyasası olmayan ürünlerde biriktirme yapan kooperatiflerin piyasa fiyatlarını etkileme imkânı daha fazladır. Merkezi ve etkin bir kontrolla birlikte biriktirme işlemi, çiftçilerin ürünlerine daha yüksek bir fiyat sağlayabilir.

4.11. Satın Alma Biriktirmeleri

Tarımsal üretim girdilerinin düşük maliyetle alımında, biriktirme yöntemini uygulamak mümkündür. Kooperatifin satın alacağı üretim girdisi, örneğin kesif yem için 3 ay veya 6 ay öncesinden belirli bir fiyatla yem fabrikası ile anlaşma yapılarak her ay muayyen miktarda yem alımında bulunulur. Yem fabrikaları aylar ön-

TARIMSAL PAZARLAMA KOOPERATİFLERİNDE ÜRÜN ALIMLARI VE ÜRÜN BEDELLERİNİ ÖDEME ŞEKİLLERİ

cesinden garantili bir piyasa bulduklarından, daha az kâr marjı ile çalışabilirler. Çiftçiler de yemi daha ucuza temin etmiş olurlar. Yem konusundaki uygulama daha çok hayvan pazarlama kooperatifleri tarafından uygulanmaktadır. Diğer üretim girdileri konusunda da aynı uygulama yapılabilir.

5. SONUÇ

Biriktirme, kooperatif kuruluşlara özgü bir faaliyettir. Özellikle, tarım ürünlerinin pazarlanmasıyla yakından ilgili olup, masrafların, ürünlerin ve gelirlerin biriktirilmesi şeklinde uygulanır. Biriktirmede başarılı olabilmek için, üreticiler açısından uzun vadeli sözleşmelerin, kooperatif yöneticileri açısından ise büyük satış hacminin bulunması gerekir. Kooperatiflerin, biriktirilecek ürünün çeşidini, kalite derecelerini, biriktirme döneminin uzunluğunu ve biriktirme alanını en iyi şekilde saptaması gerekir. Masrafların ve gelirlerin hesaplanması ile dağıtımında kullanılan muhasebe metodlarının da biriktirmenin başarısına etkisi fazladır.

Biriktirmenin risklerin azaltılması ve yaygınlaştırılması, kooperatifin iş hacminin artırılması, piyasanın kontrolü, kaliteli üretimin tanıtılması, kooperatifin faaliyetlerinin genişletilmesi ve planlanabilmesi gibi yararları vardır. Sakıncaları ise, hesaplamaların ve satışların sonuçlarının geç alınabilmesi, piyasadaki özel durumlardan yararlanma imkânının kısıtlı oluşu, bazı şartlarda yönetimin çok kompleks işleri yapmak zorunda oluşundan ötürü masrafların artması olarak sıralanabilir.

SUMMARY

Pooling is a unique method adapted to the cooperatives by facilitating operation at cost. It is so widespread among agricultural marketing cooperatives many of them are just called as pools. The cooperatives that are generally named «pools» are the ones that pool products, sales receipts, and expenses before dividing the net returns among the member patrons. In this respect, it is evident that all cooperatives are not pools, but all pools are cooperative.

The main purpose of pooling is to distribute marketing risks among the members who deliver their products to the pool. The success of pooling depends on the area to be included within a pool, pooling period and the grades of quality.

Unless these factors are well evaluated, there is no assurance that pooling would give better results for the farmers,

As a rule, an advance payment is made to farmers. The final payment is made when all of the products in the pool have been sold.

Pooling can operate efficiently, provided that all contributors are treated in an equitable manner.

Farmers' purchasing cooperatives may also pool members' orders for farm supplies before any goods are bought.

SEÇİLMİŞ KAYNAKLAR

- 1) Abrahamsen, Martin A. : Cooperative Business Enterprise, McGraw-Hill Book Company, Newyork 1976.
- 2) Bakken, Henry H. - Marvin A. Schaars : The Economics of Cooperative Marketing, McGraw-Hill, Newyork 1937.
- 3) Beal, George Max, Nils K. Nesheim : Institutional Factors Affecting the Growth and Functions of Norwegian Agricultural Cooperative Associations, The Agricultural College of Norway, Vollebekk 1966.
- 4) İnan, İ. Hakkı : «Tarımsal Pazarlama Kooperatiflerinin Fonksiyonları, Ülkemizde Görülen Başlıca Pazarlama Sorunları ve Çözüm Önerileri» Kooperatifçilik Dergisi, Sayı .: 42 Ekim - Aralık 1978.
- 5) İnan, İ. Hakkı : «Tarım Kooperatiflerinde Yatay ve Dikey Bütünleşme» Kooperatifçilik Dergisi, Sayı 44, Nisan - Haziran 1979.
- 6) Markeson, Clyde : Pooling and Other Grower Payment Methods as Used by Local Fruit, Vegetables, and Tree Nut Cooperatives, FCS General Report 67, Farmer Cooperative Service, U.S. Department of Agriculture, Washington 1959.
- 7) Stevens I.M. J.T. Haas : Feeder Cattle Pooling, FCS Report 565, Farmer Cooperative Service, U.S. Department of Agriculture, Washington 1962.

Kalkınmakta Olan Ülkelerde Kooperatiflerin Hukukî Meseleleri ()*

Yazan : Hans . H. Münker (**)

Çeviren : Kadir Arıcı

1.1. Kalkınmakta Olan Ülkelerde Hukuk :

Alman hukukunda kooperatif hukukunun ticarî işletmeler hukuku içerisinde düzenlendiği ve dernek konusunu düzenleyen özel hukukun bir bölümünü teşkil ettiği malumdur. Kamu hukuku nitelikli kooperatifler (avcılık, su temini ve arazi geliştirme dernek ve kooperatifleri gibi) de mevcuttur. Ancak bunlar özel hukukî düzenlemelere sahip olup kooperatif kanunu ile bağlıdırlar.

Halbuki bu şekilde açık ve sade bir sınıflama, kalkınmakta olan memleketlerin çoğunda mümkün değildir. Asya ve Afrika'daki ülkelerin ekseriyetinde; büyük ölçüde sömürge devrinden kalma modellere dayanmakta olmasına rağmen, kalkınmakta olan ülkelerde mevcut özel - nitelikli meselelere çare bulmak düşüncesi ile hazırlanan, özel kooperatif kanunları mevcuttur. Bindokuzyüzlü yılların başında kabul edilen bu kanunlar, eski dostlarının kooperatif hukukları ile aynı değildir. Sömürgeci güçler tarafından hazırlanan bu modern kooperatif mevzuatına ilaveten, kalkınmakta olan ülkelerin zamanımıza kadar geçerliliğini koruyagelen, karşılıklı yardıma dayanan otantik işbirliği şekillerini ihtiva eden ve yazılı olmayan kuralları da vardır. Yalnız, büyükçe olan ülkeler kendi ticari ortaklıklar kanunlarını millî seviyede düzenlemişlerdir. Bu kanunlar sabık sömürgeci memleketlerin kanunlarından onlarca yıl sonradan kopya edilmişlerdir. Daha küçükçe olan ülkelerde sabık sömürgeci güçlerin ticarî ortaklık mevzuatları doğrudan doğruya uygulamaya konulmuştur. (Meselâ Yukarı Volta'da Fransız Şirketler Kanunu) Kalkınmakta olan ülkelerin hepsinde devlet, sosyal ve iktisadî alanlardaki faaliyetlerin teşvik edilmesinde önemli bir rol

(*) Law and State, Vol. 24, Yıl 1981, S. 110-121

(**) Marburg Üniversitesi, Kalkınmakta Olan Ülkelerde Kooperatifçilik Enstitüsü Öğretim Üyesi

oynamaktadır. Bunun anlamı, kamunun ve kamusal teşebbüslerin çok farklı faaliyet alanlarından çalışmakta olduklarıdır. Bu çalışmalar Alman hukukunda özel hukukun sınırları içerisinde sayılan konulara kadar uzamaktadır.

Bu şekilde kooperatif hukuku bir yanda gönüllü derneklere dayanan kendi kendine yardım teşkilatlarının hukuki çerçevesi olarak kabul edilir ve demokratik olarak seçilen idarelere sahip iken; diğer taraftan, devlet ile kooperatifler arasındaki ilişkileri düzenleyen pek çok kuralları ihtiva eder. Kalkınmakta olan ülkelerde Kooperatifler Kanunu, kamu hukuku ağırlıklı özel cemiyetler kanunu şeklinde ortaya çıkar; Hükümet destekli ve denetimli kooperatifleri düzenleyen bir çeşit kanun olarak.

İşaret ettiğimiz yalnızca bu birkaç husus, kalkınmakta olan ülkelerde hukukun özellikleri hakkında, özellikle de, kooperatif hukuku ve özellikleri konusunda özlü bir açıklama teşkil eder.

1.2. Paralel Hukuk Sistemleri :

Kalkınmakta olan ülkelerde hukukun karakteristik yönü; kural olarak birbirleri ile ahenkli milli bir hukuk sistemi teşkil edecek bütünlüğe sahip olmayan, karşılıklı olarak birbirleri üzerinde tesir icra eden niteliğine rağmen, iki veya daha çok sayıda hukuk sistemlerinin birlikte mevcut olmasıdır. Yazılı olmayan hukuka paralel olarak, bağımsız devletlerin yasama organları tarafından kabul edilen kanunlar da mevcuttur. Ayrıca müslüman devletlerin kendilerine has dinî hukuk ve yargı sistemleri vardır. Yerli hukuk kuralları pek çok Afrika ülkesinde hâlâ yürürlüktedir. Yazılı olmayan bu hukuk kuralları, «Geneksel Hukuk» kavramının çoğunlukla çağrıştırdığının aksine çağdışı ve statik değildir. Genellikle, özellikle kırlık alanlarda, yürürlükte olan fakat aynı zamanda kasabaların geleneği yaşatan kısımlarında da geçerliliğini bir ölçüde koruyan yerli hukukun sahip olduğu büyük önem devam etmektedir.

Kısmen kolonyel dönemlerden derlenen kısmen de yeni kurulan devletlerde, eğitim ve karakterlerinde eski sömürgeci güçlerin hukuk mefhumları hâkim hukukçu ve siyasetçiler tarafından; parlamentoları bağımsızlığa kavuştuktan sonra hazırlanan yeni «İthal Hukuk», çoğunlukla uygulama alanını modern sektörde, nüfusun küçük bir kesiminde bulabilmektedir. Kalkınmakta olan ülkelerin şartlarına adapte edilmemiş olan bu «yeni» hukuk, ilgili memleket

vatandaşlarının çoğunluğu tarafından anlaşılmış değildir : Böylece adı var kendi yok, hayâli hukuk sistemleri ortaya çıkarılmıştır.

Köklü, dogmatik ve pragmatik mahalli hukuk mefhumlarının ve millî hukuk sistemlerinin ilerleyerek gelişmesine yönelik bir hukuk biliminin mevcut olmamasının bir sonucu olarak; bağımsızlığın kazanılmasından sonra bütün hukuk kodları aynen diğer ülkelerden iktibas edilmişlerdir. (Meselâ Mısır Medeni Kanunu 1971 - 1973 yılları arasında Sudan tarafından peyderpey adapte edilmiştir. Ki bu kanun Fransız Medeni Kanunu esas alınarak hazırlanmış bir kanun idi. Aynı şekilde René David tarafından Etiyopya Medeni Kanunu kaleme alınmıştır.)

1.3. Kalkınma Hukuku :

Kalkınmakta olan ülkelerin hukuki problemleri hakkında kanun yapımcılar ve ilim adamlarının aralarındaki tartışmalar, uygun hukuk teknolojisi için yapılan araştırmalar ve Üçüncü Dünya ülkelerinde nüfusun büyük kesiminin ihtiyaçlarına cevap veren yeni hukuki düzenleme teşebbüsleri; bir yeni hukuk disiplininin meydana gelmesine sebep olmuştur. Kalkınma Hukuku adı verilen bu sistem geniş bir alanda kabul görmekte ve hâlâ önemli sayılabilecek bir tartışma konusu teşkil etmektedir. 1972 yılından bu tarafa Paris-V Üniversitesi Kalkınma Hukuku Bilimi Enstitüsü (Université René Descartes, Paris V, Institut des Sciences Juridiques de Development) Paris'te bu alanda araştırma grupları ile donatılmış özel bir araştırma kursu inkânı sağlamıştır. Amerika'da bulunan Kalkınma Hukuku Milletlerarası Merkezi (The International Centre for Law in Development - New York) isimli ve milletlerarası merkez haline gelen kuruluş ta bu mesele ile meşgul olmuştur. Kalkınma Hukuku kısaca hukukun genel mefhumlarından şu yönlerden farklılık arzeder :

Kalkınma Hukuku,

— Maksudı hükümet tarafından planlanan istikamette kalkınmanın yönlendirilmesi ve teşviki olan kurallar (Sosyal hukuk mühendisliği)

— Eğitimle ilgili kurallar

— Özel ve kamu hukuku nitelikli kuralların bir arada bulunduğu (i) kalkınma istikametini tayin edici ve kalkınmanın esas teş-

vikçisi, itici gücü olarak devletin (ii) hukuk kuralları ve idari emirlerin müeyyidesini teşkil eden hükümler ve ayrıcalıkları ihtiva eden kurallar.

— Belirli bir alanda uygulamaların düzenlenmesi maksadı ile hazırlanmayan ancak, arzu edilen sonuca, gerçek kalkınmaya ulaşıldığında değiştirilmesi zorunlu ve gerekli olan düzenlemeler,

— Kanun koyucu tarafından belirli şartlarda hukukiliği gözardı edilen, klasik hukuk normlarından farklı düzenlemeler, meselâ belirli bir zaman sürecinde uygulanmak üzere hazırlanmış olmakla birlikte gelecek içinde hukuki hale getirilen kurallar.

(Bu şekildeki kalkınma hukukunun bir misali, Japon Birleşik Yardım Kanunu (1961) dur; Bakınız, Gunawardana, Lionel : Amalgamation of Primary Cooperatives, The Japanese Experience, International Cooperative Alliance, Regional Office and Education Centre for South East Asia, New Delhi, 1973)

1.4. Kalkınma Hukukunun Önemi :

İşaret ettiğimiz gibi, hukukçu noktayı nazarından kalkınmakta olan ülkelerdeki durum; yerli hukuk sistemi ile yeni ithâl hukuk kodlarının birlikte mevcudiyeti ile karakterize edilebilir. Yeni millî devlet tarafından kabul edilerek geçerli kılınan tek bir hukuk sistemi, hukukun niteliği hakkındaki şüpheler, eski yapının (ki sanayileşmiş ülkelerde eğitim görerek yetişmiş elit tabaka tarafından sevilmemektedir) ağır ağır değiştirilmesini yeni bir değerler sisteminin kurulmasını sağlayacak çalışmaları daha da lüzumlu hale getirmektedir. Bu manada «yeni», «ithal» ile eşit kabul edilemez. Yeni değerler eski yazılı olmayan kuralların yeniden adapte edilmesini veya diğer ülkelerden iktibas edilen bazı normların sentezlerini de ihtiva edebilir. Sosyal, iktisadi, kültürel ve siyasi kalkınmayı teşvik edecek bu çalışmalarda devlete destek olmada mevzuatın önemli bir rolü mümkün hale getirilebilir.

Diğer taraftan, hukukun önemi kalkınmanın bir vasıtası olarak gözardı edilmemelidir. Hukuk kalkınmayı etkileyen pekçok faktörden birisidir. Meselâ genelde, kalkınmakta olan ülkelerde nüfusun büyük çoğunluğunun yeni meydana getirilen hukuki düzenlemelerden habersiz oluşudur. Okuma yazma bilmeyenlerin yüzdesi-

nin yüksekliği, eğitim imkânlarının yetersizliği, mevzuatın geniş kitlelerce kullanılan dillere tercüme edilmesini zorlaştıran hatta imkânsızlaştıran dil ve şivelerdeki çokluk ve çeşitlilik, yazılı hukukun müessiriyetini çok büyük çapta sınırlamaktadır.

Çok sık karşılaşılan bir husus da; yeni hukukun uygulama bakımından modern sektör (mesela şehir alanının bir kısmında) ile sınırlı oluşudur. Üstelik uygulama da çoğunlukla güçtür. Devletin hukuki ve idari vasıtaları ekseriyetle yeni hukukun baştan başa bütün memlekette uygulanmasını gerçekleştirmeye müsait değildir. Uygulamayı sağlayıcı gerekli sistemin kurulması ve işletilmesi için, lüzumlu personel ve teknoloji yetersizdir.

1.5. Farklı Hukuk Alanlarında Farklı Meseleler :

Kalkınmakta olan ülkelerde yeni mevzuatın meydana getirilmesi ile hukukun belirli alanlarına bağlı farklı meseleler ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan meselâ ticaret hukuku, ticari organizasyonlarla ilgili hukuk, çek hukuku, Mübadele Hukuku, Banka Hukuku; adaptasyondan kaynaklanan meseleler doğurmamaktadır. Çünkü, bu alanda yerli hukukun rekabeti asgaridir. Hiç denecek kadar azdır. Dahası, hukukun bu alanında uluslararası yakınlaşmayı sağlayacak, çeşitli uyumsuzluk ve anlaşmazlıklarla uğraşan milletlerarası kuruluşlar ve standartlar geliştirilmiştir. Bu standartların önemi kalkınmakta olan ülkelere bu alandaki yabancı standartların adaptasyonunun kolay olması yanında milletlerarası ticari ilişkilerdeki bağımlılığın bir sonucu olarak kaçınılmazlığı yüzünden, gözardı edilemezler.

Durum aile, miras ve arazi islah hukuku bakımından farklıdır. Bu yönleri ile yazılı olmayan hukukun geleneksel normlarında herhangi bir değişiklik yapılması çok daha zordur. Burada muhtemel herhangi bir değişikliğin yönü meselesi çok şiddetli hissedilir; yerli hukukun modernizasyonu, yabancı hukukun vaazı, yada yerli veya «modern» hukuk arasında bir senteze ulaşma teşebbüsü ile ilgili meseleler.

Bu tür özel problemlerle daha teferruatlı olarak inceleyeceğimiz kooperatif hukukunda da karşılaşılmaktadır.

2. Kalkınmakta Olan Ülkelerde Kooperatif Hukukunun Özellikleri

Kalkınmakta olan ülkelerin çoğunda hükümetler tarafından uygulamaya konulan planlara göre; kooperatiflerin kırlık alanlarda nüfus kitlesinin iktisadi ve sosyal kalkınmalarında; bizzat aktif katılmalarının sağlanması düşüncesi ile harekete geçilmesinde sonuç alıcı bir rol oynaması öngörülmektedir.

Aynı şekilde kooperatif kanunu, asgari seviyede bir yaşamayı başarabilen nüfusun bu kesiminin menfaat ve ihtiyaçları ile uzlaştırılmalı ve aynı zamanda modern sektördeki kendi kendine yardım maksatlı teşkilâtlara uygulanabilmelidir. (kredi, konut, tüketim ve nakliyat kooperatifleri) Bu husus «geleneksel» ve modern sektörün her ikisinde de kooperatiflerin ihtiyaçlarına bir kooperatif kanununun adil bir düzen sağlayıp sağlayamayacağı meselesini ortaya çıkarmaktadır. Yahut da kooperatifler kanununa ilaveten, doğrudan doğruya mahalli kendi kendine yardım teşkilatlarını düzenleyen bir kanuna özel bir ihtiyaç bulunup bulunmadığı meselesi ortaya çıkmaktadır. (Karşılaştırınız: Münkner, Hans —H. (ed) : Wege zu einer afrikanischen Genossenschaft —Bir Afrika Kooperatifinin Doğuşuna Giden Yol—, Institut für Kooperation in Entwicklungsländern, Studien und Berichte Nr. 11 Marburg 1980; Münkner, Hans —H. : The Legal Status of Pre-cooperatives, Friedrich —Ebert-Stiftung, Bonn 1979).

Gelişmekte olan ülkelerde nüfusun en büyük kesimine hizmet maksatlı kooperatifler hakkındaki hukuki düzenlemelerin, ülkedeki mahalli dillere tercüme edilebilecek şekilde basit ve özlü bir dille kaleme alınması şarttır. Öte yandan, Kooperatiflerle ilgili hukuki kuralları bir ölçüde karmaşık olması kaçınılmazdır çünkü, kooperatif ülke ticaretine iştirak etmeye teşebbüs eder ki bunun anlamı; muhasebe ve denetimle ilgili benzeri düzenlemelerin açıklığa kavuşturulmasının şart olduğudur.

Kalkınmakta olan ülkelerde kooperatifler genellikle hükümetin yardımı ile kurulurlar ve ekonomik olarak çalışabilecek hale gelinceye kadar bir geçiş dönemi için mesuliyeti kendilerine bırakılan devlet memurları tarafından gözetilir ve yönetilir. Devlet yardımının boyutları, niteliği, bu yardımdan faydalanma şartları ve uygun bir şekilde kullanılmasında devlet denetiminin muhtevası kooperatif kanununda veya ilgili diğer hukuki düzenlemelerde mevcut olmalıdır.

2.1. Kooperatiflerin Kuruluşuna Ait Meseleler; Kuruluşunu Henüz Tamamlamış Kooperatifler (Pre-Cooperatives)

Kooperatiflerin kuruluşunun devlet tarafından çok fazla teşvik edildiği ülkelerde;

— Kooperatifçilik konusunda bilgi ve becerisi bulunmayan kesimlerin kooperatif teşebbüslere iştirakinin teşvik edildiği yerler,

— Bir kooperatif içinde iş teknikleri öğrenilinceye kadar, kuruluş safhasında ayların hatta yılların geçtiği yerlerde,

— Bu tür teşebbüslere iştirak etmeleri için teşvik maksadı ile bazı yardım ve ayrıcalıkların (vergi avantajları, kredi program ve desteği gibi) kooperatif üyelerine tanındığı yerler

Yalnızca kalkınmakta olan ülkelerde değil Alman ve diğer Avrupa ülkelerinde de benzer teori ve uygulamada; pekçok çetin hukuki meseleler ortaya çıkmaktadır.

Meselâ, henüz mal alım satımına başlamamış kooperatiflerde bu kooperatiflerin hukuki durumları hakkındaki soru; yani bu kuruluşun kuruluş aşamasında bir dernek mi yoksa kuruluşunu tamamlamamış kooperatif (pre-cooperatives) mi olduğu ve yeni bir kooperatif olarak tescilinden önce kurucu üyelerinin mesuliyetlerinin niteliği gibi

Bir başka mesele ise; usulüne uygun bir kooperatif kuruluşuna doğru ilk adım olmak üzere, normalde üyeliğin gerektirdiği yükümlülükleri ifa edemeyecek bu yüzden kooperatiflere katılamayan nüfus kesimine kendi kendine teşkilatlanma fırsatı ve kendi kendilerine durumlarını iyileştirme fırsatı vermek için, basit şekilli mahalli kendi kendine yardım teşkilatlarının daha az gelişmiş bölgelerde kurulmasının gerekli olup olmadığıdır.

Mümkün olduğu kadar çok kendi kendine yardım grubuna faaliyetlerinin gerektirdiği hukuki mesuliyeti vermek için tescil şartları nasıl düzenlenmelidir (bir banka hesabına sahip olma hakkı, kredi programlarına katılma hakkı, sorumluluklarının sınırlandırılması ihtimali), aynı zamanda tescil ve resmen tanınma gibi, kooperatif gibi bir teşkilatın yalnızca kooperatiflere tanınmış ayrıcalıklardan faydalanmak üzere kurulmasının önlenmesi için tescil kuralları nasıl tesbit edilmelidir? (Aynı meseleler Ortak Pazarda üretici gruplar için de geçerlidir)

Ortak gayenin gerçekleştirilmesi için üyelerin kooperatif teşkilata gönüllü iştirakleri nasıl sağlanabilir? Kooperatif teşkilat ve faaliyetine aktif şekilde katılmaya bir fert nasıl motive edilebilir? Demokratik olarak hedeflerin tesbiti, karar alınması ve denetim arzusu ile kooperatifin iktisadi başarısı nasıl bağdaştırılabilir? Devlet kooperatiflere ne gibi yardım edebilir ve bu yardımın tesiri ne olur? (mali, iktisadi yardımlar ve hukuki ayrıcalıklar)

2.2. Hükümet Kefaletindeki Kooperatiflerle İlgili Mevzuat

Kooperatiflerin kuruluşunun özellikle devlet tarafından teşvik edildiği kalkınmakta olan ülkelerde kooperatifler kanununda devletin kooperatifler üzerindeki denetimi özellikle kooperatiflerin işlerine devletin müdahale sınırların belirlenmesi konularında devletin teşvikçi ile ilgili hükümlerle birlikte düzenleme bulunmalıdır.

Bu muhtevada «kooperatif hukuku'nun» nosyonu mevcut Kooperatifler Kanunu ve ilgili tüzüklerin normları ile kısaca açıklanamaz. Fakat devlet kooperatif geliştirme dairelerinin teşkilat, görev fonksiyonları ve mükellefiyetleri kadar devlet kooperatif teşvikçi, denetçi ve yöneticilerinin asgari ehliyet, fonksiyon ve kariyerleri ile ilgili de düzenlemeleri de ihtiva etmelidir. Bu devletin teşvikçi fonksiyonu ile teşvik çevresi ve kontrol görevleri bir yanda, diğer yanda ise kooperatiflerce talep edilen gerekli özerklik derecesi arasında bir dengenin kurulması meselesini ortaya çıkarmaktadır. Özellikle üyelerin kooperatif faaliyetlerine iştirakinin sağlanması için, özendirme ve teşvikte kısımtıdan kaçınılması için şuurlu bir çaba gösterilmelidir. Kooperatif kuruluşlarda bir çeşit bürokrasinin gelişmesini önleyici her çaba aynı zamanda gösterilmelidir. (Karşılaştırmız. Münker, Hans-H. : Die Rolle der Staatlichen Entwicklungsbürokratie bei der Förderung von Selbsthilfe Organisationen —Devlet Kalkınma Bürokrasisinin Kendi Kendine Yardım Teşkilatlarının teşvikindeki Rolü—, Rabels Zeitchrift für ausländisches und Internationales Privatrecht, Vo. 44, 1980, No. 1, p. 17-40)

2.3. Kooperatif Cemiyetlerin Yatay ve Dikey Teşkilatlanması :

Ortak meseleleri halletmek, yatay seviyede bölüştürmek, merkezi teşkilat ve birlikler kurmak için kooperatiflerin mahalli ve milli seviyede organize işbirliğine teşebbüsleri, ki bu başlangıçta hukuki bir teşkilata istinad ettirilmeksizin yapılmakta olmasına rağmen, geçen asırda kooperatif öncüleri tarafından tasarlanmakta idi.

KALKINMAKTA OLAN ÜLKELERDE KOOPERATİFLERİN HUKUKİ MESELELERİ

Kooperatiflerin her seviyede işbirliği yapmaları, Milletlerarası Kooperatifler Birliği tarafından 1966 yılında kooperatifçiliğin temel prensiplerinden birisi olarak ilan edildi. Gruplararası rekabet ve çeşitli rasyonalizasyon şekillerinin yaygın olduğu bir çağda, endüstrileşmiş ülkeler; kooperatiflerin gelişmesinde ve üyelerinin yükseltilmesinde, teşkilat olarak etkinliğinin korunmasında entegrasyonun çok büyük öneme haiz olduğu görüşüne vardılar.

Entegrasyon lehindeki olumlu tavır, kooperatiflerle rekabet halinde olanlardaki güvensizlik, onların pazar ortakları ve bir entegre sistem içerisinde sistemin niteliğinden kaynaklanan pazar gücündeki artmadan dolayı bizzat devletteki güvensizlik ile çelişmektedir. 1867 tarihli Prusya Kooperatif Kanununda düzenlemenin yalnızca ilk kademe kooperatifleri kapsamasının temel sebeplerinden birisi bu idi. Asya ve Afrika'da kooperatif kanunlarının karakterize yönü, ikinci ve üçüncü dereceli kooperatiflerin kurulması konularına yer verilmemesi idi. (1904 tarihli Hind Kooperatif Kredi Dernekleri Kanunu, 1931 tarihli Ghana (Altın Sahili) Kooperatif Cemiyetleri Kanunu), Hukuki bir mesnedi bulunmamasına rağmen, ikinci derecede kooperatif birlikleri ve birleşmeleri, gerçekte ortada birleşmeyi gerektirecek şartlar yok iken, Prusya'da 1860 Gaha'da 1930 yıllarında kurulmuştur.

Kalkınmakta olan ülkelerde günümüzde, kooperatifleri düzenleyen kanunlarda; merkezi birlikler ve federasyonlar gibi kooperatiflerin teşkilatlı işbirliğindeki çıkarları hukuken koruma kapsamına alınmaktadır. Yalnızca Fransızca konuşulan bazı Afrika ülkelerinde kooperatiflerin millî seviyede üst teşkilatları mevcut değildir. Asya ve Afrika'da bulunan İngilizce konuşan ülkelerde entegre kooperatif sistemleri açıkça teşvik edilmektedir. (Meselâ Kooperatif Geliştirme Komiserliği Kenya, Sudan ve Zambiya'da birinci seviyede bir kooperatifin herhangi bir kooperatif birliğine katılmasını emredebilmektedir. (Karşılaştırınız: 1966 tarihli Kenya Kooperatif Cemiyetler Kanunu, (m. 9); 1974 tarihli Sudan Kooperatif Kanunu (m. 9); 1970 tarihli Zambia Kooperatif Cemiyetler Kanunu (m. 18). Bazı kanunlarda ise, bütün kooperatifler için tek bir millî federasyonun kurulabileceği hükmü yer almaktadır. (Meselâ Tayland'da)

Almanya'da söz konusu düzenlemelerin benzeri ise; tescilli bütün kooperatiflerin bir kooperatif üst teşekkülüne katılma mükel-

lefiyetinin getirilmesi ve hükümete de tescilli kooperatiflerin denetim hakkının kaç federasyona bırakılacağıнын tayini yetkisinin verilmesi, şeklinde ortaya çıkmaktadır. Almanya'da bugün mevcut entekrasyon bir asırlık bir gelişmenin sonucu olmasına ve zaman zaman da değişen iktisadi ve sosyal şartlara adapte edilmek zorunda kalınmış iken, pekçok gelişmekte olan ülke hükümet çevrelerinde hakim olan kanaat şudur ki kendi kendine kooperatiflerin entekrasyona gitmelerinin ve birbirleri ile rekabet halindeki sendika ve federasyonların huzur içerisinde birarada yaşamalarının gerçekleşmesine kadar beklenemez. (İtalya, Belçika ve Fransa'da görüldüğü gibi)

Bunun yerine, hükümetler merkezi planlama vasıtası ile arzulan entekrasyon şekillerini geliştirmeye çalışmakta ve bunları hukuki ve idari tedbirlerle uygulamaya çalışmaktadırlar. Bu husus devletin kendilerine pekçok mali teşvikler ve diğer teşvik vasıtalarını sunduğu kooperatiflerin (Meselâ yukarıda sözü edilen Japon Birleşme Yardım Kanunu) gönüllü katkıları ile, kısmen de idari baskıların sonucunda gerçekleşmektedir. (mecburi birleşme, katılma ve tekel haklarının merkez kooperatiflerine verilmesi gibi) Ülkeden ülkeye değişen bu çeşit idari tedbir tecrübeleri, şimdiye kadar, olumsuz sonuçlar vermiştir.

Mal ve eşya satınalma ve dağıtımının hukuki veya fiili tekeline sahip entegre bir kooperatif bünyesinde, ortaya kanunsuz bir kartelleşme durumunun çıkması ile doğan mesele, Asya ve Afrika'da İngilizce konuşulan ülkelerin çoğunda şu şekilde halledildi; Kooperatifler Kanununda bir üyenin mal alım veya satımından doğan borçları bakımından bir kooperatif cemiyetle sözleşmeye girmesi veya kooperatifin rolü bulunması ile değişebilmesinin ticaretin engellenmesi ve sınırlandırıcı bir sözleşme kabul edilmesi ile.

2.4. Kooperatiflerin Geliştirilmesi ve Teşviki İle Vazifeli Kuruluşlar :

Kalkınmakta olan ülkelerde uygulanan devlet destekli kooperatif mefhumu, şu temel hipotezlere dayanmaktadır : Kooperatifleri teşvik ve gelişmelerine önyak olan devlet, başlangıç döneminde belirli değişik tedbirlerle kooperatiflere destek olur, kooperatifler kendi kendilerine yeter hale geldiğinde bu desteğini çeker. Yetmiş yıla yaklaşan hükümet destekli kooperatif tecrübesinden sonra, bu teorinin yalnızca istisnai durumlarda uygulama bulabileceği

açıktır. (Meselâ İsrail ve Kıbrıs'da) Devletin müdahale ve denetiminde sistematik bir azalma yerine, kalkınma olan ülkelerin hemen tamamında devlet kooperatif teşvik idareleri ile sözkonusu görev bakımından bir genişleme tecrübesi yaşandı. Aynı şekilde, süresi belirli olmayan bir geçiş dönemi sonunda; devlet desteğindeki kooperatiflerin sorumluluklarının diğer kooperatiflere bırakılmasının mümkün olmadığı tesbit olundu. Teşvik faaliyetleri ile geçen onlarca yıldan sonra, kooperatiflere danışmanlık, denetim, teftiş ve memur ve yönetim kadrosunun eğitim mesuliyetini üstlenebilecek kooperatif yapılarının meydana getirilmesinin mümkün olabileceği isbatlanamamıştır. Üstelik hükümetlerin kooperatifçiliği geliştirme için kurduğu idareler de memurlarının kendi işlerini korumak ve kariyerlerini devam ettirmek endişesinden kurtulamadığı, sıkı ve katı bir bürokrasi ile faaliyetlerine devam edegelen yapılar haline gelmişlerdir. Bu şekildeki bürokrasi, mesuliyetlerinin azaltılması yerine birleştirilmesi ve genişletilmesi ile ilgilenmişlerdir. Bu problemlerin halli ile ilgili özel teklifler ve tavsiyeler Milletlerarası Çalışma Teşkilatı Kooperatif Bürosu tarafından tesbit olunmuştur. Ayrıca da değişik sonuçları ile uygulanmıştır.

Afrika - Asya Kırsal Alanlar Yeniden İnşaa Teşkilatı bu meselelerin halli için yeni tekliflerini 1966 yılında açıkladı. İlk hedefi eğitim olan bu teklifler geçici teşvik faaliyetleri ile sürekli idari vazifelerin birbirinden ayrılmasına isnad ediyordu; meselâ mevcut kooperatif idare şubelerinin (tescil, denetim, kooperatiflerin dağıtılması) gibi sınırlı sürekli görevli bölümler halinde kısımlara ayrılması ve görevleri zaman içerisinde kooperatiflerin kendilerine bırakılacak bir kooperatif geliştirme merkezi gibi.

Bu özel geliştirme modeli O. Odede ve K. Verhagen yazılan bir makalede incelenmiştir. (The Organisation of external Supervision as an Integral Part of Promoting Cooperative Development; Cooperation as an Instrument for Rural Development, International Cooperative Alliance, London 1978, p. 98. v.d.)

Odede ve Verhagen'e göre, kooperatif destekleme maksadı ile hükümet desteğinde kurulan üst teşekkülün kooperatif haline getirilmesi, merkez tarafından desteklenen kooperatiflere merkez hisselerinin satın alma hakkının tanınması ile sağlanabilmesi mümkündür. Hisse çoğunluğu kooperatiflere geçinceye kadar katılma hakkı kademeli olarak arttırılacak, merkezin karar organlarında

vazife alma hakları artırılacak, gerekli iktisadi güce kavuştuktan sonra da kooperatif merkez yönetimi kooperatiflere geçecektir. Geliştirme Merkezinin kadroları, yalnızca işverenleri değişmiş olarak, mevkilerini koruyacaklardır.

Bu şekildeki bir modelin uygulama meseleleri, İran'da Hanel ve Müller tarafından yapılan kooperatif araştırmalarında ele alınmıştır. (Hanel, A. - Müller, J.O.; On the Evaluation of Rural Cooperatives with Reference to Governmental Development Policies - Case Study Iran, Göttingen 1976)

3. Bu Alanda Alman Kooperatif Biliminin Fonksiyonu :

Alman kooperatif bilimi yukarıda özetlenen meseleler için çareler araştırmada; hem teorik hem de pratik katkıda bulunabilir. Araştırma süresinde, iktisatçılar, yönetim uzmanları, tarım iktisatçıları, sosyologlar, eğitimciler ve hukukçular arasında disiplinler-arası işbirliği teşvik edilmeli ve bu süreç içerisinde kalkınmakta olan ülke temsilcilerinin iştiraklerine de öncelik verilmelidir. (Marburg Üniversitesi İktisat Bölümü Profesörleri ile Endonezya Bandung Şehri Eyalet Üniversitesi İktisat Fakültesi Profesörleri arasında araştırmalarda birkaç yıl sürecek bir işbirliği planlanmaktadır.)

Kooperatif Hukukunda karşılaştırmalı araştırmalar, daha geniş bir çerçevede yapılmalıdır; yalnızca tanımlara dayanan kavramlar üzerinde değil aynı zamanda grup bünyelerinin incelenmesi düşüncesi ile analitik - fonksiyonel bir seviyede ve kendi kendine yardım teşkilatlarında tipik menfaat uyumsuzluklarına çareler bulmak, bu şekildeki araştırma bulgularının farklı kültüre sahip memleketlere transfer imkânlarını araştırmak şeklinde yapılmalıdır.

Daha büyük bir ağırlık, kalkınmakta olan ülkeler için uygun hukuki bir teknolojinin sağlanması bakımından özellikle basit kendi kendine yardım teşkilatlarına ait hukuki düzenlemelerde ve bu konuyu düzenleyen «Kalkınma Kanunu»na verilmelidir. Bu tür bir araştırma sonuçları Avrupa hukukunun geliştirilmesinde de sözkonusu olabilir.

Eğitim sahasında, yetiştirme programları ve yetiştirme yardımları geliştirilmelidir.

Kalkınmakta olan ülkelerde, ve diğer kalkınmış ülkelerde ülkenin kalkınma meselesi hakkında pratik bilgilere sahip mahalli

uzman yetersizliği vardır. 1964 yılından beri Kalkınmakta Olan Ülkelerde Kooperatifçilik Enstitüsü, sözkonusu açığı mezuniyet sonrası kooperatifçilik konusunda uzman iktisatçılar yetiştirerek (Diplom - Genossenschaftsökonomen) kapatmaya çalışmaktadır. Şu ana kadar büyük çoğunluğu Afrika ülkelerinden 93 öğrenci mezun olmuştur. Endonezya, Bandung Üniversitesi ile Marburg Üniversiteleri arasındaki işbirliği aynı zamanda, Bandung'ta kooperatif ekonomisi dalında yetiştirme kursları düzenlenmesinin planlanmasını da kapsamaktadır.

Genel Eğitim Hedefleri;

— Yabancı modellere entellektüel ve kültürel bağımlılıktan kendilerini koruyarak, ülkelerinin özel meseleleri için çareler geliştirebilecek öğretim görevlilerinin yetiştirilmesi,

— Eğitim programlarının bütün kademelerinde bir reform yapılması,

— Kooperatif iktisadi dalında uygulayıcı, uzman ve müstakbel bilim adamları ile üniversite ve kolej öğretim görevlilerinin yetiştirilmesini sağlayıcı kursların düzenlenmesi

Geleceğe yönelik bir özel görev; yabancı hukukun adaptasyonu manasında olmamak üzere, ilgili ülkelerden hukukçu ve uygulayıcılarının işbirliği ile ülkelerin özel milli hukuk müessesesi ve mevzuatlarının geliştirilmesi için hukuki konsültasyonun yapılmasıdır. Bu hususta, Alman Milletlerarası Kalkınma Vakfı (Deutsche Stiftung für Internationale Entwicklung) 1980 yılında kooperatif hukuku ve siyaseti konusunda iki semineri Eylül ve Ekim aylarında düzenlenmiştir. «Orta ve Doğu Afrika'da Kooperatif Hukukunun Gelişimi-Karşılaştırmalı bir Yaklaşım» konulu bu seminerde ilgili ülkelerin kooperatif geliştirme idarelerinin üst dereceii yetkilileri ve hukukçular, bu iki bölgedeki memleketlerin çoğunun karşılaştıkları kooperatif hukukunun yeniden düzenlenmesi ile ilgili meseleleri tartıştılar. Bu toplantının sonuçları Doğu ve Merkezi Afrika'da Ülkelerde kurulmuş bulunan Reform Komisyonlarına sunulmuştur. Asya'da Kooperatif Hukuku konusunda bir seminerin Alman Milletlerarası Kalkınma Vakfı tarafından 1981 yılının başlarında düzenlenmesi planlanmıştır.

Yeniden Değerlendirme

Yrd. Doç. Dr. Taner KIRAL(*)

ÖZET

Para kıymetinde meydana gelen düşmeler nedeniyle, teşebbüs bilançolarında yer alan iktisadi kıymetler, gerçek değerlerini ifade etmekten uzaklaşırlar. Bunların gerçek değerlerine getirilmesi, çeşitli «yeniden değerlendirme» tekniklerinin uygulanması ile mümkün olabilmektedir. Ülkemizde 21.1.1983 tarih ve 2791 sayılı kanunla, 1.1.1983 tarihinden geçerli olmak ve 1983 yılı sonuna kadar tamamlanmak üzere yeniden değerlendirme yapımları imkânı verilmiştir. Yasaya göre, bilanço esasına göre defter tutan teşebbüsler, amortisman tabii iktisadi kıymetleri ile bunların birikmiş amortismanlarını, 1972 - 1982 dönemi için yine yasayla belirlenen katsayıları uygulamak suretiyle değerleyebileceklerdir.

Zamanla para kıymetinde meydana gelen düşmeler nedeniyle teşebbüslerin, sahip oldukları iktisadi kıymetlerin değerlerinde bir ayarlamaya giderek bunları, günün değerlerine getirmelerini ifade eden yeniden değerlendirme, batı dillerindeki «révaluation» karşılığı olarak kullanılmaktadır.

Yeniden değerlendirme için yapılan tanımlarda, genellikle hareket noktası paranın satın alma gücündeki düşme olmaktadır. Fiyatların artması nedeniyle para kıymetinin düşmesi, işletme bilanço ve gelir tablolarının ifade güçlerini menfi yönde etkilemekte ve bunların, yönetim işinde görev alanlara, mali durum ve işletme sonuçları hakkında sağlıklı bilgi vermelerini güçleştirmektedir. Bu bakımdan yapılan tanımlarda; bilançoların revizyonu, kıymet ölçülerinin birleştirilmesi, tekrar değerlendirme, fevkalâde değerlendirme, düzeltme ve hakiki değerlere getirme gibi ifadeler kullanılmak suretiyle işletmelerin sahip oldukları iktisadi kıymetlerin evvelce iktisap bedelleriyle bilançolarda yer alan kıymetlerinin, günün aktüel kıymetlerine getirilmesi anlatılmak istenmektedir.

(*) Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Öğretim Üyesi

YENİDEN DEĞERLEME

Yeniden değerlemenin ilk uygulamaları, Birinci Dünya Harbinden sonraki dönemlerde Almanya ve Çekoslovakya'da, İkinci Dünya Harbinden sonraki dönemlerde ise Fransa, Belçika, İtalya, Avusturya, B. Almanya ve Hollanda'da görülmektedir (1).

Çeşitli ülkelerde yapılan yeniden değerlemenin muhtelif şekillerde uygulandığı görülmektedir. Bazılarında yeniden değerlendirme ihtiyari tutulurken, bazılarında mecburî tutulduğunu, bazı ülkelerde para reformu tedbirleriyle ele alınırken bazı değerlerinde hızlandırılmış amortisman yolları ile veya «lifo» yöntemiyle envanterin be-nimsenmesi gibi uygulamaların olduğu görülmektedir.

Enflasyon nedeniyle fiyatlarda meydana gelen artışların önlenmesiyle ilgili olarak ülkelerin alacakları tedbirler dikkate alındığında yeniden değerlendirme «bir defalık» veya «sürekli» olabildiği gibi işletmeler için «mecburi» veya «ihtiyari» de olabilmekte ayrıca değerlemeye tabi tutulacak iktisadi kıymetler yönünden de «genel» veya «kısmi» olabilmektedir (2).

Yeniden Değerleme İle Sağlanacak Yararlar

Evvelce işletme kayıtlarına geçmiş olan iktisadi kıymetlerin, enflasyon hızının yüksek olduğu dönemlerde, muhasebedeki «rakamların değişmezliği» prensibi gereğince bilançolarda iktisap bedeliyle yer alması ve bunlardan amortisman tabi olanlara, kayıt değeri üzerinden amortisman ayrılması, fiktif kârların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu kârların vergilendirilmesi ve dağıtımı ile, düşük amortismanlar nedeniyle gerekli yenileme fonlarının oluşturulamaması gibi nedenler, işletmeleri ekonomik yönden dar boğazlara sokmaktadır. Bu ve benzeri nedenlerle yapılacak yeniden değerlendirme ile sağlanabilecek yararları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür :

— İktisadi kıymetlerin yeniden değerlendirilmeleriyle mali tablolarda yer alan muhasebe verileri gerçek değerlerine getirilmiş olacaktır.

— Yapılacak yatay işletme mukayeseleri için daha sağlıklı bir zemin oluşturulabilecektir.

(1) D.P.T. Teşebbüs Bilançolarının Yeniden Değerleme Yoluyla Düzeltilmesi, 2. Baskı Yayın No: DPT - 1404 - KD - 284, Ankara 1975, s. 9.

(2) Yaşar Karayalçın, Yeniden Değerleme, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın No: 146, Sevinç Matbaası, Ankara 1983, s. 6.

— İşletmelerarası maliyet farklılaşması ve vergi yüklerinin dağılımındaki eşitsizlik bir ölçüde de olsa giderilebilecektir.

— İşletmelerde sağlıklı karar alma imkânı doğabilecektir.

— İşletme sermayelerinin gerçek değerlerine yükseltilmesi ile tahvil ihracı mümkün olabilecektir (özellikle anonim şirketlerde).

— Değerlemeden önce bir bakıma gizli ihtiyat durumunda bulunan iktisadi kıymetler gerçek değerlerine getirilerek, işletmelerin kredi temin edebilme ölçülri artırılacaktır.

— İşletmelerin, gerçek durumlarını görmek için, düzeltilmiş mali tablolar hazırlamaları gerekmektedir.

— Ayrılacak amortismanların normal seviyesine yükselmesiyle sabit değerlerin yenilenebilmeleri için gerekli fonların teşekkülü sağlanabilecektir.

— Fiktif kârların önlenmesiyle, bir bakıma enflasyon vergisi denilebilecek vergi verilmeyecek ve sermaye erozyonu önlenebilecektir.

Yeniden Değerlemenin Ekonomik Etkileri

Teşebbüslerin sahip oldukları iktisadi kıymetlerden amortisman tabii olanların, yükselen yeni değerleri üzerinden ayrılacak amortismanları da artacağından bunun kâr, maliyet, vergi ve fiyat gibi konulardaki etkileri, ana hatlarıyla aşağıdaki gibi özetlenebilir.

— Maliyet fiyatlarına etkisi : Bir maliyet masraf unsuru olan amortismanların artan yeni değerler üzerinden ayrılmasıyla maliyetlerin de artacağı beklenebilir.

— Fiyatlar üzerine etkisi : Her ne kadar fiyatlar arz ve talep dengesine göre teşekkül ediyorsa da, ürün fiyatlarını kendi tespit edebilen teşebbüsler için, artan maliyete göre fiyatların da artabileceği düşünülebilir.

— Kârlara ve vergilere etkisi : Maliyet artışlarının fiyatlara kısa dönemde intikal ettirilememesi halinde kârlarda bir azalma, uzun dönemde ise artış beklenebilir. Buna bağlı olarak da vergilerde başlangıçta bir azalma olacağı tabiidir. Uzun vadede ise vergi tahsilâtında artışlar olacaktır.

YENİDEN DEĞERLEME

— Sermaye birikimi üzerine etkisi : Yeniden değerlendirme fonlarının sermayeye eklenmesi ve yeni amortisman seviyeleri ile net sermaye korunacağından, sermaye birikimine etkisi müspet olmaktadır.

Yeniden Değerleme Yöntemleri :

Yeniden değerlendirme yapılırken kullanılacak yöntemler konusunda çeşitli görüş ve yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunlardan sabit kıymetlerin değerlendirilmesiyle ilgili olarak takdir usulü ile katsayılar usulü üzerinde durulacaktır.

a) Takdir usulü

Yeniden değerlendirilecek sabit kıymetlerin bu usulle yeni değerlerinin bulunmasında eksperlere başvurularak, bunların, iktisadi kıymetlerin yeni değerlerini bulmaları sağlanır. Burada eski ve yeni net değerler arasındaki fark, pasifte açılacak bir fon hesabında gösterilerek sabit kıymetler hesabına verilmektedir.

Her bir iktisadi kıymetin, sahip olduğu özelliğe göre tek tek ele alınması, usulün avantajını belirtirken, subjektif yaklaşımların işe girmesi, zaman alması ve işletmelerarası farklılaşmaları ortaya çıkarması yönleriyle uygulama alanında yer bulmasını güçleştirmektedir.

b) Katsayılar usulü

İşletmelerarası mukayesenin sağlanmasında daha objektif bir yaklaşım olarak görülen bu usulde değerlendirme işi daha kolay ve masrafsız yapılabilmektedir. Bu usulde sabit kıymetler, para kıymetindeki düşüişlere uygun olarak tespit edilen katsayılarla çarpılmak suretiyle değerlendirilmektedirler. Bu usulde, amortismanların ele alınışı ile ilgili olarak iki farklı uygulama ortaya çıkmaktadır.

aa) İdari Metod

Bu metodda sabit kıymetler, kayıtlara giriş bedellerinin, bunların amortismanları ise ayrıldıkları yılların katsayılarıyla çarpılmak suretiyle değerlendirilmektedir. Bu şekilde bulunan yeni net değer ile eski net değer arasındaki fark, pasifte açılacak bir karşılık fon hesabından gösterilmektedir.

Bu yöntemi bir örnekle inceleyelim :

1979 yılında 100.000.— liraya alınan sabit kıymet için uygulanmakta olan amortisman oranı % 10 olsun. Değerleme katsayıları da 1979 için 4, 1980 için 3, 1981 için 2 ve 1982 için 1 olsun.

Yıllar	S.K. Değeri	Amortisman % 10	Katsayı	Yeni Amortisman
1979	100.000.—	10.000.—	x 4	= 40.000.—
1980		10.000.—	x 3	= 30.000.—
1981		10.000.—	x 2	= 20.000.—
1982		10.000.—	x 1	= 10.000.—
				100.000.— TL.

Sabit kıymetin

yeni değeri

$$= 100.000 \times 4 = 400.000.— \text{ TL.}$$

Eski net kıymet

$$= 100.000 — 40.000 = 60.000.— \text{ TL.}$$

Yeni net kıymet

$$= 400.000 — 100.000 = 300.000.— \text{ TL.}$$

Net değer artışı

$$= 300.000 — 60.000 = 240.000.— \text{ TL.}$$

Tanzim edilecek bir mahsup fişiyle muhasebe kayıtlarındaki görünüm şöyle olacaktır :

Sabit Kıymetler H.	300.000.—	
Birikmiş Amort. H.		60.000.—
Yeniden değerlendirme Fonu H.		240.000.—

Sabit Kıymetler H.	Birikmiş Amort. H.	Yeniden Değ. Fonu H.
100.000.—	40.000.—	240.000.—
300.000.—	60.000.—	
400.000.—	100.000.—	240.000.—

Böylece sabit kıymetler 400.000.— liraya ve Birikmiş Amortismanlar da 100.000.— liraya yükseltilmiş olacak ve 240.000.— liralık net değer artışı bilançonun pasifinde açılacak Yeniden Değerleme Fonunda gözükecektir.

YENİDEN DEĞERLEME

Bu sabit kıymetin yeni değeri, geri kalan 6 yıllık ömrü içinde yine % 10 oranıyla amortismanına tabi tutulursa (400.000 x % 10 x 6 yıl) 240.000.— liralık bir kısmı amorti edilmiş olurki burada 60.000.— liralık amorti edilmemiş bir kısım kalacaktır. Bu durumda ya amortisman oranı değiştirilecek yada bakiyenin bir seferde itfasına gidilecektir. Bu usulün değerlendirme işlemlerini güçleştirme-si, net değer artışını yükseltmesi gibi diğer sakıncaları da bulunmaktadır.

bb) Net Değerlerin Değerleme Metodu

OECD uzmanlarından P. Lauzel'in ortaya koyduğu bu methoda (1) sabit kıymetlerin birikmiş amortismanları toplamı, iktisadi kıymetin muhasebe kayıtlarına girdiği yılın katsayısı ile çarpılarak değerlendirilmektedir. Eski ve yeni net değerler arasındaki fark ise net değer artışı olarak değerlendirme fonunda gösterilmektedir.

İdari methoddaki örneği tekrar ele alarak bu yönteme göre incelelim :

Yıllar	Sabit Kıymet Değeri	Amortisman % 10	Katsayı
1979	100.000.—	10.000.—	4
1980		10.000.—	3
1981		10.000.—	2
1982		10.000.—	1
		<u>40.000.—</u>	

Amortismanların yeni değeri = 40.000 x 4 = 160.000.— TL.

Sabit kıymetin yeni değeri = 100.000 x 4 = 400.000.— TL.

Eski Net Değer = 100.000 — 40.000 = 60.000.— TL.

Yeni Net Değeri = 400.000 — 160.000 = 240.000.— TL.

Net Değer Artışı = 240.000 — 60.000 = 180.000.— TL.

(1) Yalçın Amanvermez, Yeniden Değerleme, Mars Matbaası, Ankara 1982, s. 58.

Bu işlemlerin muhasebeleştirilmesi ise şöyle olmaktadır :

Sabit Kıymetler H.	300.000.—	
Birikmiş Amortismanlar H.		120.000.—
Yeniden Değerleme Fonu H.		180.000.—

Sabit Kıymetler H. Birikmiş Amort. H. Yeniden Değer. Fonu H.

100.000.—	40.000.—	180.000.—
300.000.—	120.000.—	
400.000.—	160.000.—	180.000.—

Görülüyorki bu yöntemde yeniden değerlendirme fonu, idare metodundakine nazaran daha düşük çıkmaktadır.

Bu usulde sabit kıymetin yeni değeri, geri kalan 6 yıllık ömür içinde, evvelce uygulanmakta olan % 10 oranı ile amorti edildiğinde, itfa edilmemiş bir kalan bırakmamaktadır. Ayrıca uygulanması kolay bir yöntem olup bütün teşebbüsler aynı katsayıyı kullanacaklarından objektif bir özelliğe de sahip bulunmaktadır. Burada kullanılacak katsayıların genel fiyat endekslerine uygun olması gerekmektedir. İktisadi kıymetlere dahil bütün kalemlerin aynı oranda fiyat artışları göstermeyeceği hususu dikkate alındığında, bunların yeniden değerlendirilmesi için tek bir katsayının yetersiz kalacağı hususu, yöntemin zayıf tarafını teşkil etmektedir.

Ülkemizdeki Durum

Yeniden değerlendirme konusu ilk defa 205 sayılı kanunla 19.2.1963 tarihinde vergi mevzuatımıza girmiş ve Vergi Usul Kanunumuza eklenen geçici 11 inci maddede yer almıştır. Ancak yirmi yıl kadar bir süre geçmesine rağmen tatbikatına geçilemeyen yeniden değerlendirme müessesesi, 21.1.1983 tarih ve 2791 Sayılı Kanunla (1, 1.1.1983 tarihinden geçerli olmak üzere uygulamaya konulmuştur

(1) 4.1.1961 Tarih ve 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu ile 21.2.1963 Tarih ve 210 Sayılı Değerli Kâğıtlar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 22.1.1983 tarih ve 17936 sayılı Resmi Gazete.

YENİDEN DEĞERLEME

Bu kısımda V.U.K. geçici 11 inci madde ile 15 Mart 1983 tarihinde yayınlanan Genel Tebliğ (1) esas alınarak ülkemizde yapılacak uygulamanın esasları özetlemeğe çalışılacaktır.

1. Yeniden Değerlemenin Kapsamı

Bilanço esasına göre defter tutan kollektif, adi komandit ve adi şirketler de dahil olmak üzere ferdî işletme sahibi Gelir Vergisi mükellefleri ile Kurumlar Vergisi Mükellefleri, bilançolarına kayıtlı iktisadi kıymetleri, Kanunda yazılı istisnalar dışında yeniden değerleyebilirler.

Yeniden değerlendirme, bu hakka sahip Gelir ve Kurumlar Vergisi mükelleflerinin bilançolarına dahil amortismanına tabi iktisadi kıymetler ile bu kıymetler üzerinden ayrılmış olan ve pasifte gösterilen amortismanlar hakkında uygulanacaktır.

İmtiyazlı şirketler ile dar mükellefler kapsam dışı bırakılmıştır.

Ayrıca, işletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin, serbest meslek kazanç defteri tutan serbest meslek erbabı ile zirai işletme hesabı esasına göre kazançları tespit edilen çiftçilerin, işletmelerine dahil amortismanına tabi iktisadi kıymetlerini yeniden değerlemeye tabi tutmaları mümkün değildir.

2. Yeniden Değerlemenin Süresi

İşletmelerindeki iktisadi kıymetleri yeniden değerlendirme konusunda işletmelere zorunluluk getirilmemiştir. Ancak sermayesinin tamamı Devlete ait İktisadi Devlet Teşekkülleri ile 1982 takvim yılında yeni ortak olmak suretiyle sermaye artırımında bulunmuş ve bu sermayeleri tescil edilmiş olan kurumlar, yeniden değerlendirme yapmakla yükümlü kılınmışlardır.

Yeniden değerlendirme, 1982 takvim yılı sonu itibariyle düzenlenen bilançolarda yer alan iktisadi kıymetler ve bunlara ait amortismanlar esas alınarak bu tarihlerde veya 1983 yılı sonuna kadar yapılabilecektir.

Bu haliyle yeniden değerlendirme sürekli olmayacaktır ve daha çok ihtiyari bir özelliğe sahiptir.

(1) Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği Sıra No: 151, 15 Mart 1983 tarih ve 17988 sayılı Resmî Gazete.

3. Yeniden Değerlemeye Tabi İktisadi Kıymetler yeniden değerlendirilmeye tabi tutulacaktır. Ancak boş arazi ve boş arsalar kapsam dışı bırakılmıştır. Bu durum özellikle tarım işletmeleri için önem taşımakta olup, yeniden değerlendirme bilançoları işletmenin tam mal varlığı bilançosunu göstermeyecektir.

Yeniden değerlendirilecek iktisadi kıymetlere; gayrimenkuller (boş arazi ve arsalar hariç), tesisat ve makinalar, taşıt ve demirbaşlar gibi kalemler girmektedir.

Değeri 5000.— lirayı geçmeyen iktisadi kıymetler, ilk tesis giderleri, peştemallıklar vb. kalemler kapsam dışı bırakılmıştır.

4. Yeniden Değerleme Usulü

Yeniden değerlendirilecek iktisadi kıymetler ile bunların birikmiş amortismanları, bu iktisadi kıymetlerin bilançooya dahil edildikleri yıl için tespit edilmiş olan katsayı ile çarpılmak suretiyle değerlendirilir.

Yeniden değerlemede esas alınacak katsayılar :

1982 yılı için	1
1981 » »	2
1980 » »	3
1979 » »	4
1978 » »	5
1977 » »	6
1976 » »	7
1975 » »	8
1974 » »	9
1973 » »	10
1972 ve daha önceki yıllar için	11

Amortismanına tabi sabit kıymetler için yeniden değerlendirme süresi 10 yıl alınmış olup 1972 den önceki yıllar için de yine 11 katsayısı uygulanacaktır. 1982 yılında katsayı 1 kabul edilmekle bu yılda bir artış öngörülmediği anlaşılmaktadır. Halbuki söz konusu yılda Toptan Eşya Fiyatlarında % 25,3 oranında bir artış olmuştur. Aynı şekilde 1972 yılından önce de artışlar olmuştur. Örneğin, 1971 yılına nazaran 1972 de % 18 oranında fiyat artışı olduğunu burada belirtmek gerekmektedir. Kabul edilen katsayıların, muhtelif yıllarda iktisap edilen sabit kıymetlerin değerlerini bugünün değerle-

YENİDEN DEĞERLEME

rine getirme derecesi, bu katsayıların, Toptan Eşya Fiyatlarındaki artış seyrini izlemesi ile mümkün olabilmektedir. Bu ilişkiyi araştırmak için düzenlenen Tablo 1 incelendiğinde, yeniden değerlendirme

Tablo 1 : Yeniden Değerleme Katsayı İndeksleri ile Toptan Eşya Fiyatları İndeksleri

Yıllar	Yeniden Değerleme Katsayısı	Yeniden Değerleme İndeksi	Toptan Eşya Fiyatları İndeksi (1)	Yeniden Değerleme Zincirleme İndeksi	Toptan Eşya Fiyatları Zincirleme İndeksi
1972	11	100.0	100.0	100.0	100.0
1973	10	109.9	120.5	109.9	120.5
1974	9	122.0	156.4	111.0	129.8
1975	8	137.4	172.2	112.6	110.1
1976	7	157.1	199.0	114.3	115.6
1977	6	183.5	246.9	116.8	124.1
1978	5	219.8	376.7	119.8	152.6
1979	4	274.7	517.5	125.0	137.4
1980	3	365.9	1279.8	133.2	247.3
1981	2	549.5	1750.3	150.2	136.8
1982	1	1098.9	2192.3	200.0	125.3

(1) DİE, Aylık İstatistik Bülteni, 1983 I - III, s. 82; 1979 IX - XII, s. 88; 1974 XI - XII, s. 100.

indeksinin, Toptan Eşya Fiyatları indeksi ile paralel olarak artmadığı, hatta bu değer yarısı civarında kaldığı görülmektedir. Zincirleme indeksler incelendiğinde ise muhtelif yıllarda meydana gelen artışlar arasında da bir uyum bulunmadığı anlaşılmaktadır. Sabit kıymetlerin yeniden değerlendirilmesinde kullanılan katsayıların, bunlara ait değerleri günümüz seviyesine getirmedeki uygunluğu, bu duruma göre, tartışma götürülebilir.

Şimdi yasayla kabul edilen yeniden değerlendirme usulünün uygulamasını bir örnekle açıklamak yararlı olacaktır.

1980 yılı içinde 2.000.000.— liraya iktisap edilip, işletmeye dahil edilen ve 1980 - 1982 yıllarında % 25 oranında amortisman ayrılmış bir iktisadi kıymetin, 1982 hesap dönemi sonu itibarıyla ye-

niden değerlemeye tabi tutulması halinde, hem iktisadi kıymetin, hem de bunun birikmiş amortismanının, 1980 yılı için belirlenmiş 3 katsayı ile çarpılması gerekecektir.

$$\text{— İktisadi kıymetin değeri} = 2.000.000 \times 3 = 6.000.000.\text{— TL.}$$

$$\text{— Birikmiş amortismanlar} = 1.500.000 \times 3 = 4.500.000.\text{— TL.}$$

olacaktır.

5. Yeniden Değerlemeden Doğacak Değer Artışı

Yeniden değerlendirme ile ortaya çıkacak değer artışını hesaplamada Kanun «net değer artışı» usulünü benimsemiştir. Bunun için yeniden değerlemeden önceki ve sonraki net bilanço aktif değerlerinin tespiti gerekmektedir.

Net bilanço aktif değeri, iktisadi kıymetlerin bilançonun aktifine kaydedildikleri değerden, bu kıymetler için ayrılmış olup bilançonun pasifinde gösterilen birikmiş amortismanlarının indirilmesi suretiyle bulunan miktarı ifade etmektedir. Bu durumda değer artışı, amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin yeniden değerlendirilmeden önceki net bilanço aktif değerinin, bu kıymetlerin katsayıları ile çarpılmasından sonra bulunacak net bilanço aktif değerinden indirilmesi suretiyle hesaplanacaktır. Bu şekilde bulunan değer artışı, bilançonun pasifinde özel bir fon hesabına alınacaktır.

Şimdi yine örneğimize dönerek durumu inceleyelim :

Yıllar	İktisadi Kıymetin Değeri	Amortisman % 25	Katsayı
1980	2.000.000.—	500.000.—	3
1981		500.000.—	2
1982		500.000.—	1
		<u>1.500.000.—</u>	

$$\text{İktisadi kıymetin yeni değeri} = 2.000.000 \times 3 = 6.000.000.\text{— lira}$$

$$\text{Birikmiş amortismanların yeni değeri} = 1.500.000 \times 3 = 4.500.000.\text{— lira}$$

$$\text{Yeni net bilanço aktif değeri} = 6.000.000 - 4.500.000 = 1.500.000.\text{— lira}$$

$$\text{Eski net bilanço aktif değeri} = 2.000.000 - 1.500.000 = 500.000.\text{— lira}$$

YENİDEN DEĞERLEME

Net değer artışı = 1.500.000 — 500.000 = 1.000.000.— lira

Bu işlemlerde ortaya çıkan sonuçların muhasebe kaydı aşağıdaki gibi yapılacaktır.

İktisadi Kıymet Hesabı	4.000.000.—	
Birikmiş Amortisman H.		3.000.000.—
Değer Artış Fonu H.		1.000.000.—

<u>İktisadi Kıymet H.</u>	<u>Birikmiş Amor. H.</u>	<u>Değer Artış Fonu H.</u>
2.000.000.—	1.500.000.—	1.000.000.—
4.000.000.—	3.000.000.—	
<u>6.000.000.—</u>	<u>4.500.000.—</u>	<u>1.000.000.—</u>

Böylece İktisadi Kıymet Hesabının borcuna 400.000.— lira daha gelerek değeri 6.000.000.— liraya yani yeniden değerlendirme ile bulunan değere yükseltilmiş olacaktır. Aynı şekilde Birikmiş Amortisman Hesabının alacağına 3.000.000.— lira daha gelerek 4.500.000.— liraya ulaşılmış olacaktır. Net değer artışı olan 1.000.000.— lira ise pasifte Değer Artış Fonu Hesabının alacağında yer alarak kayıtlar tamamlanmış olacaktır.

6. Gelir Vergisi Mükellefleri Tarafından Yapılacak Yeniden Değerleme

Bilanço esasına göre defter tutan ferdi işletmeler, kolektif, adi komandit ve adi şirketler yeniden değerlendirme yapabileceklerdir. Yeniden değerlendirme sonucu ortaya çıkan değer artışı, bilançonun pasifinde bir artış fonu hesabında tutulacaktır.

Bu işletmelerin, değer artışlarını sermayeye ilave etmeleri mümkün değildir. Bu artışın, başka bir hesaba nakledilmesi veya işletmeden çekilmesi halinde, o dönemin kazancı sayılarak vergilendirilmeleri gerekecektir.

Yukarıda sayılan gelir vergisi mükellefleri, amortismanları, yeniden değerlemeye tabi tuttukları iktisadi kıymetlerin yeni değerleri üzerinden değil, önceki değerleri üzerinden ayıracaklardır.

Gelir vergisi mükellefi bu işletmelerin, değer artış fonlarını sermayelerine ilave edememeleri ve yeni değerler üzerinden amor-

tisman ayıramamaları nedeniyle yeniden değerleme, bu işletme bilançolarının gerçekçi duruma getirilmesinden öteye bir şey getirmemektedir.

7. Kurumlar Vergisi Mükellefleri Tarafından Yapılacak Yeniden Değerleme

Yasada belirtilen Kurumlar Vergisi mükellefleri, bilançolarında yazılı iktisadi kıymetleri ve birikmiş amortismanlarını yeniden değerlemeleri halinde doğacak değer artışını dilerlerse sermayelerine ilave edebileceklerdir. Bu şekilde sermayeye eklenen değer artışları «işletmeye ilave edilmiş kıymetler» kabul edilerek Gelir Vergisi Kanunu gereğince vergilendirilmeyeceklerdir. Çünkü kurum kazancının tespitinde, dönem sonucu ve dönem başı öz sermayeleri arasındaki farktan, işletmeye ilave edilen kıymetler indirilmekte, işletmeden çekilen kıymetler ise ilave edilmektedir.

Türk Ticaret Kanununa göre (1) anonim şirketler, ödenmiş sermayelerine göre tahvil çıkarabildiklerinden, sermayeye eklenecek değer artışları bu şirketlere yeni tahvil ihraç etme olanağını sağlayacaktır.

Kurumlar Vergisi mükellefleri 31.12.1983 tarihine kadar yeniden değerlendirme yapmaları halinde 1983 takvim yılında amortismanlarını, iktisadi kıymetlerin yeni değerleri üzerinden ayırabileceklerdir. Ancak gayrimenkul amortismanları, bunların eski değeri üzerinden ayrılacaktır. Yeni değerler üzerinden ayrılan amortismanlar maliyetlere dahil edilebilecektir.

8. İktisadi Devlet Teşekküllerinde Yeniden Değerleme

Kurumlar Vergisi mükellefi olan ve sermayesinin tamamı Hazineye ait bulunan İktisadi Devlet Teşekkülleri yeniden değerlendirme yapmak zorundadırlar.

Kurumlar vergisi mükellefiyeti bulunmayan, kanunla kurulan ve esas amacı kamu hizmeti görmek olan Kamu İktisadi Teşebbüsleri yeniden değerlendirme kapsamına girmemektedir.

Genel ve katma bütçeli idarelere bağlı olarak faaliyette bulunan Döner Sermayeli Kurumlar ise yeniden değerlemeye tabi bulunmaktadırlar.

(1) Türk Ticaret Kanunu, md. 422.

YENİDEN DEĞERLEME

Zusammenfassung

Die Tatsächlichen Werte der ökonomische Gegenstaende, die in den unternehmen-bilanzen aufgestellt sind, können wegen die Verluste an Kaufkraft des Geldes nicht der Wirklichkeit entsprechend ersehen werden. Deren Reelwerte kann man durch die verschiedene «Neu Bewertung» oder «Wieder Bewertung»'s teschniken ermittelt werden. Wegen der seit Jahren ansteigende Preise in der Türkei, wurden den Unternehmen am 21.1.1983 durch das Gesetz Nummer 2791, die möglichkeit gegeben, ihre Bilanzwerte neu zu bewerten. Das oben genante Gesetz hatte die Geltung vom 1.1.1983 bis zum Ende des Jahres.

Bilanzpflichtige Unternehmen können nach diesem Gesetz ihre Gegenstaende, die noch abgeschrieben werden sollen und dessen kumulierte Abschreibungen für das Periode 1972 - 1982 wieder bewerten. Bei der «Wieder Bewertung» müssen durch das Gesetz Festgelegte Multiplikatoren benutzt werden.

LİTERATÜR

- Amanvermez, Y., Yeniden Değerlenme, Mars Matbaası, Ankara 1982.
DİE, Aylık İstatistik Bülteni, 1974 XI - XII, 1979 IX - XII, 1983 I-III.
D.P.T. Teşebbüs Bilançolarının Yeniden Değerleme Yoluyla Düzeltilmesi, 2. Baskı, Yayın No: DPT - 1404 - KD - 284, Ankara 1975.
Karayalçın, Y., Yeniden Değerleme, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın No: 146, Sevinç Matbaası, Ankara 1983.
Türk Ticaret Kanunu
4.1.1961 Tarih ve 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu ile 21.2.1963 Tarih ve 210 Sayılı Değerli Kâğıtlar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 22.1.1983 tarih ve 17936 sayılı Resmi Gazete.
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği Sıra No: 151, 15 Mart 1983 tarih ve 17988 sayılı Resmi Gazete.

HABERLER

Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Faaliyete Geçti

11 Şubat 1984 günü toplanan Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Kurucular Genel Kurulu Türk Kooperatifçilik Kurumu Konferans salonunda toplanarak gündemdeki meseleleri görüşmüştür. Kongrenin Başkanlığını Niyazi YÜKSEL, Başkan Yardımcılığını Ömer Nafi GÜVENLİ ve kâtipliklerini Akın ŞEHİRLİOĞLU ve Mehmet Nedim YILMAZ yapmışlardır.

Türk Kooperatifçilik Kurumu Yönetim Kurulu Başkanı Vakfın kuruluş çalışmalarını, Vakıftan beklenen gayelerin nelerden ibaret olduğunu, Vakfa ayrılan varlıkların değer ve mahiyetini ve muhtemel gelişmeleri anlattı.

Daha sonra seçimlere geçildi :
Buna göre Yönetim Kuruluna :

Hikmet BİÇENTÜRK

Kâmil ÖZDEMİR

Aydın İMAMOĞLU

İ. Akın ŞEHİRLİOĞLU

Niyazi YÜKSEL

Kâzım SEÇER

Doç. Dr. Rasih DEMİRCİ

Dr. Şenol ERDOĞAN

Nail TAN

Denetleme Kuruluna :

Hüseyin Turgut ÖZDENER

Turan TEKELİ

Ayhan İNAL'ın

seçildikleri anlaşıldı.

Her iki Kurula seçilen üyeler Genel Kuruldan sonra toplanarak aralarında işbölümü yapmışlardır. Buna göre Vakıf Yönetim Kurulu Başkanlığına Hikmet BİÇENTÜRK, Başkan Vekilliğine Kâmil ÖZDEMİR, Mali İşler Üyeliğine Aydın İMAMOĞLU ve İdari İşler Üyeliğine Akın ŞEHİRLİOĞLU seçilmişlerdir.

Denetleme Kurulu Başkanlığına ise Hüseyin Turgut ÖZDENER getirilmişlerdir.

«Kooperatifçilik» Türk Kooperatifçilik Vakfına başarılar diler.

XI. Türk Kooperatifçilik Kongresi

Türk Kooperatifçilik Kurumu tarafından düzenlenen «XI. Türk Kooperatifçilik Kongresi Türk Kooperatifçiliğinin Kurucusu Mithat Paşa'nın ölümünün 100. Yıldönümü münasebetiyle 19-21 Aralık 1984 tarihleri arasında Ankara'da milletlerarası seviyede yapılacaktır.

Kongre'nin ana konuları :

I — Günümüz Ekonomilerinin Meseleleri ve Bu Meselelerin Çözümünde Kooperatiflerin Rollerini,

II — Kooperatiflerin Yatay ve Dikey Teşkilatlanmaları ve Bunun Ekonomiye Etkileri.

III — Kooperatifçiliğin Geleceği'dir.

Kongre «Mithat Paşa ile Başlayan Türk Kooperatifçilik Hareketinde Kaydedilen Gelişmeler» adlı açılış tebliği ile başlayacaktır.

Kongre işlerini düzenlemek üzere Kurum bünyesinde bir «Kongre Tertip Kurulu» teşekkül etmiştir. Kurul Doç. Dr. Rasih DEMİRCİ'nin başkanlığında Nail TAN, Dr. Şenol ERDOĞAN, M. Nedim YILMAZ, İrfan Ünver NASRATTINOĞLU ve Dr. Taner KIRAL'dan ibarettir.

**Türkiye'nin
Dünyada da
Büyük
Bankası**

T.C. ZİRAAT BANKASI

İstanbul

Bugün arkadaşınız Aysel'in nikahı var...

Biriniz paraları
toplasın... Biriniz koşsun
İş Bankası'na... Alsın
bir "Mavi Armağan".

Sunun Aysel'e. Arkadaşça...
en iyi dileklerle.

O, beğendiği gibi değer-
lendirsin "Mavi Armağan"ını...
İster balayında... İster
döndükten sonra.

Aysel'in bugün
en mutlu günü.
Paylaşın bu mutluluğu.

"Mavi Armağan", seçkin,
saygın bir para
armağan etme
biçimidir.

İş Bankası'nda hesabı
olsun olmasın, herkes
"Mavi Armağan" dan
yararlanabilir.

Armağan edeceği parayı Mavi Armağan
olarak sunmak isteyen, bir İş Bankası'na
uğrar... Sunacağı kimsenin adını, soyadını
özel "ödeme çeki"ne yazdırır... Armağan
etmeyi düşündüğü parayı yatırır... Özel zarfı
içinde Mavi Armağan'ı alır.

Sunulan kimse, Mavi Armağan'ın ödeme
çeki'ni dilediği İş Bankası'na getirir...
Parasını gönlünce değerlendirir.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

"Paranızın, istikbalinizin emniyeti."

İnsanlar ve Kuruluşlar Başardıkları ve Ülkeye Kazandırdıkları Eserlerle Övünebilirler... Bankalar İçin de bu Böyledir.

Özel kanunla kurulmuş bir devlet bankası olarak biz yaptıklarımızla övünebiliyor, yapacaklarımızın heyecanını duyuyoruz.

Bugüne kadar:

• 350.000 vatandaşımıza 11.5 Milyar liralık ev kredisi verdik.

• 17.800 adet konut yaptırarak vatandaşlarımıza dağıttık.

• 1400 adet kooperatifin 75.808 adet ortağına kredi vermek suretiyle birer yuvaya kavuşturduk.

• İstanbul - Ataköy / Levent, Ankara - Yenimahalle / Telsizler, İzmir - Denizbostanlı'da ve yurdumuzun diğer yörelerinde büyük modern mahalleler kurduk.

• 6600 adet konutun yapımına ise devam ediyoruz.

Hergün ortalama 3000 kişi bankamızda bir hesap açtırarak Devlet Güvencesinden, Yüksek Faizden ve en üst düzeyde sürdürdüğümüz

Bankacılık Hizmetlerinden yararlanmaktadır.

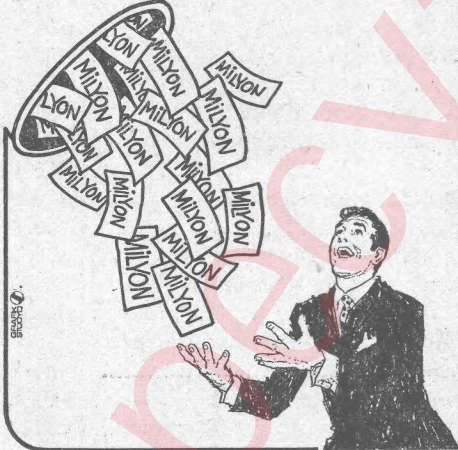
Yaptıklarımızı teveccühünüzün eseri sayıyor, katkılarınızla daha da iyi hizmet vereceğimize inanıyoruz.

Türkiye Emlak Kredi Bankası vazgeçemeyeceğiniz bankadır.

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ
BANKASI**
size avantaj sağlar™

kucak dolusu para...

955555

MİLLÎ
PIYANGO/dan.
şans
ayda 3 kez gülüyor...

9-19-29/lu ve

ÖZEL

günlerdeki çekilişlerimizden
bir bilet de siz alın,
kucak dolusu paraya kavuşun...

"bin kelimeye bedel"

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU YAYINLARI VE KURUMDAN SAĞLANACAK KİTAPLAR

1 — Tarımsal Kalkınmada Kooperatifçilik VI. Türk Kooperatifçilik Kongresinde verilen Tebliğ ve Tartışmalar (2 cilt)	200.— TL.
2 — 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun Uygulanmasında Kooperatiflerin Durumu ve Sorunları VII. Türk Kooperatifçilik Kongresinde verilen Tebliğ ve Tartışmalar	300.— TL.
3 — Kooperatiflerin Ekonomik ve Sosyal Kalkınmasındaki Rolü ve VIII. Kongre Tebliğ ve Tartışmaları	300.— TL.
4 — Ekonomik ve Sosyal Gelişmeler Karşısında Türkiye'de Kooperatifçilik Politikası IX. Türk Kooperatifçilik Kongresi Tebliğleri	300.— TL.
5 — X. Türk Kooperatifçilik Kongresi Tebliğleri	500.— TL.
6 — Az Gelişmiş Ülkelerin Ekonomik ve Toplumsal Kalkınmasında Kooperatiflerin Rolü	100.— TL.
7 — Kooperatifçilik Eğitimi	100.— TL.
8 — Dünya Kooperatifçiliğinden Örnekler	100.— TL.
9 — Çeşitli Ülkelerde Toprak Reformu Uygulamaları	100.— TL.
10 — Kooperatiflerde Muhasebe	100.— TL.
11 — Az Gelişmiş Ülkelerde Kooperatif ve Devlet	100.— TL.
12 — Kooperatif Şirketler	50.— TL.
13 — Kooperatifçilik ve İlkokul	50.— TL.
14 — Kooperatifler Kanunu ve Gerekçesi	50.— TL.
15 — Altın yapan Köy	200.— TL.
16 — Tüketicinin Sorunları ve Kooperatifçilik	100.— TL.
17 — Kooperatifçilik Bilgisi	100.— TL.
18 — Büyük Mağazacılık ve Tüketim Kooperatifçiliği	100.— TL.
19 — Kooperatifçilik ve Kooperatifçilikle İlgili Yayınlar Bibliyografyası	100.— TL.
20 — Türk Kooperatifçiliği Üzerine Düşünceler	120.— TL.
21 — Atatürk ve Türk Kooperatifçiliği	150.— TL.
22 — Kooperatiflerin Vergilendirilmesi ve Vergi Sorunları	150.— TL.
23 — Türkiye Ekonomisinde Tarımsal Amaçlı Kooperatifçilik İşletmeleri	350.— TL.
24 — Kooperatiflerin Dış Ticaret Açısından Millî Ekonomiye Katkıları	500.— TL.
25 — Köy Kalkınma Kooperatiflerinde Yönetim	150.— TL.
26 — Atatürk Kooperatifçilik ve Türk Kooperatifçilik Kurumu ...	200.— TL.
27 — The Co-operative Movement In Turkey And Its Expected Developments	200.— TL.
28 — Cooperatives In Developing Countries And Turkish Experience	200.— TL.
D E R G İ L E R İ M İ Z	
Üç Aylık KOOPERATİFÇİLİK Dergisi Yıllık Abonesi	700.— TL.
Aylık KARINCA Dergisi Yıllık Abonesi	1.500.— TL.

NOT : Ödemeli gönderme usulü bazı aksaklıklar nedeniyle uygulanmamaktadır.

ANCAK : Satın alınacak kitapların bedelleri yekûnuna 1 adet kitap olur ise 50.— TL., Listedeki kitapların yarısı olduğu takdirde 150.— TL., bütün kitaplar istendiği takdirde 250.— TL. PTT masrafını ekleyip Kurumun «T.C. Ziraat Bankası Ankara - Kızılay Şubesi 630/4 sayılı hesabına» yatırılır ve bir mektupla Kuruma istenen kitaplar bildirilirse hemen adresinize postalanır.

ADRES : Mithatpaşa Caddesi No. 38/A Yenişehir — ANKARA

TEL : 31 61 25 - 31 61 26

KOOPERATİFÇİLİK

Founded in 1931

Kooperatifçilik is the publication of the Turkish Co-operative Association, it is published four times a year. The subscription price to the review is \$ 4 a year, air mail included, Correspondance relating to the review should be sent to «Türk Kooperatifçilik Kurumu, Mithatpaşa Caddesi 38/A, Ankara - Turkey.»

The Turkish Co-operative Association assumes no responsibility for the views expressed by authors whose articles appear in Kooperatifçilik.

Proprietor on behalf of
The Turkish Co-operative Association
Nurettin HAZAR

Editor - in - chief
Doç. Dr. Rasih DEMİRCİ

Editorial Board
Kâzım SEÇER

Doç. Dr. Rasih DEMİRCİ — İ.Ü. NASRATTINOĞLU
Bülent AKBAŞ — Alâaddin KORKMAZ

Each issue of the review will contain some articles, research notes, communications book review, announcement and news notes on Co-operatives in English or French language. But the review is mainly issued for the Turkish readers. For that reason the contents will be mainly Turkish.

Managing Board

Nurettin HAZAR	: President
Niyazi YÜKSEL	: Vice President
Kâzım SEÇER	: Treasurer
Bülent AKBAŞ	: Member
Hikmet BİÇENTÜRK	: »
Doç. Dr. Rasih DEMİRCİ	: »
Dr. Şenol ERDOĞAN	: »
Mehmet GÖNEN	: »
Aydın İMAMOĞLU	: »
Ayhan İNAL	: »
İrfan Ünver NASRATTINOĞLU	: »
Akın ŞEHİRLİOĞLU	: »
Nail TAN	: »
Özdemir ÜNSAL	: »
Nedim YILMAZ	: »

BOARD OR AUDITORS

Sezai YÖRÜK	: President
Turan TEKELİ	: Member
Ömer Nafi GÜVENLİ	: »

**ÜSTÜN HİZMET
GERÇEK GARANTİ**

**BASAK
SİGORTA**

**48 42 00
ONBEŞ HAT**

AJANSTEK